

DZIEN**20
GR.**

20 stron

BYDGOSKI

ILUSTROWANY

ORAZ WYDAWNICTWA: **DZIEŃ POMORZA — DZIEŃ GRUDZIĄDZKI ILUSTROWANY — GAZETA GDAŃSKA — DZIEŃ KOCIEWSKI
GŁOS NIESZAWSKI (DZIEŃ CIECHOCIŃSKI) — GAZETA MORSKA ILUSTROWANA — DZIEŃ TCZEWSKI
ILUSTROWANY — DZIEŃ CHEŁMIŃSKI — GAZETA MOGILEŃSKA**

Redakcja i administracja, Bydgoszcz, ul. Dworcowa 25. Telefon, 22-18. Konto czekowe P. K. O. 206,868.

Na dzień Propagandy Estetyki Miast**Piękno i zdrowie
musi być cechą naszych miast**

Wśród wielu różnorodnych zadań, jakie niemal z dniem każdym jawia się przed nami, domagając się jak najszybszego rozwiązania w imię podciągania Polski na wyższy szczebel kulturalny — wysuwa się także kwestia podniesienia estetyki i zdrowotności naszych miast.

Zdajemy sobie wszyscy doskonale sprawę, że poza bardzo nielicznymi zresztą wyjątkami, miastom i miasteczkom naszym niesłychanie wiele brakuje zarówno pod względem czystości, jak i piękna. Wiecej nawet — naturalne piękno naszych miast, wypływające bądź z ładnego położenia, bądź też znajdujących się w nich zabytków historycznych, bywa niekiedy przesłonięte przez brud i niechlujstwo ich mieszkańców.

Najgorzej pod tym względem przedstawiają się województwa centralne i wschodnie. Gdy jedzie się samochodem przez Polskę, — co przy wzroście motoryzacji zdarza się przecież coraz częściej — gdy jednego dnia ma się możliwość od razu zobaczyć kilka miast i miasteczek, to aż się czasem serce ściska... Rynek zaśmiecony. Porozrzucana słoma, niesprzątnięty koński nawóz, jakieś gliniane skorupy, jakieś przegniłe kartofle — każa się domyślać, że dwa dni temu był tu targ. Na samym środku rynku w wielkiej kałuży pluszcza się kaczki. Wyboiste uliczki tona w błocie lub kurzu. Coraz to otworza się drzwi któregoś z domostw i chluśnie ktoś wprost na ulicę pomwie, albo mydliny, albo i zgola coś gorszego...

Tak, stan sanitarny polskich miast bardzo daleki jest od idealu. Przecież na 636 miast w Polsce zaledwie w 162 znajdują się wodociągi! Nieporządek i brud, panujące w niektórych naszych miastach i miasteczkach, wpływają zgubnie nie tylko na stan zdrowotny mieszkańców, ale są zarazem zaprzeczeniem wszystkich pojęć o pięknie, o estetyce. Odrapanie walce się nie raz domy, kołlawe parkany, zamorusane, pozbawione opieki dzieci, wszystko to nie wygląda zbyt zachęcająco i nie wpływa na rozwój rodzimej turystyki, która przecież z punktu widzenia gospodarczego ma tak olbrzymie znaczenie.

Tak się sprawa przedstawia w miastach mniejszych. W większych, jakkolwiek stan sanitarny jest bez porównania wyższy, to jednak i w nich dostrzec można wielkie braki. Przede wszystkim w wielu z nich brak ogrodów, zieleni, powietrza. Wśród szarych murów kamienic, w ciągłym, szarpiącym nerwy pośpiechu i wysiłku, płucą setek tysięcy ludzi, setek tysięcy błędnych, skrofalicznych, gruźliczych dzieci wchłaniają wycieki gazów spalinowych, pył ulic, dym fabryk...

Są w Polsce ludzie, którzy wszystkim naszym brakiom, wszystkim niedociąg-

nięcia lubią tłumaczyć rzekomą niedołą. Zgoda, nie należymy do narodów zamożnych ale nie jesteśmy znów takimi niedzarcami, żeby nas nie stać było na kawałek mydła, miotły do zamiatania, czy posadzenia kilkunastu drzewek. Są kraje wcale od nas nie bogatsze, a przecież posiadają ukwiecone miasta o schludnych ulicach i domach.

Zresztą najlepszy dowód, że to nie o pieniądze chodzi, a po prostu o odrobinę dobrej woli, o zamilowanie do piękna i porządku, mamy, patrząc np. na taki Toruń, Bydgoszcz czy Grudziądz. Obfitość kwiatów i zieleni koł nerwy. Jest od poczynkiem dla w z r o k u, stwarza, że takie miasto tkwi w pamięci, jako wspomnie-

nie czegoś niezmiernie miłego, skłania do powrotów przybysza z innych stron.

W Grudziądzu właśnie w dniach od 12—19 września r. b. odbędą się pierwsze w Polsce „Dni Propagandy Estetyki Miast”, mające na celu zorganizowanie i wcielenie w czyn tej akcji na terenie całego kraju.

Podniesienie zdrowotności i piękna naszych miast — to sprawa, która musi znaleźć swój oddźwięk i zrozumienie wśród wszystkich warstw społeczeństwa i wszystkich bez wyjątku obywateli Rzeczypospolitej. Bo wszystkim nam zależy chyba na tym, by niczego nie potrzebować się wstydić. Nasze miasta muszą przybrać taki wygląd, by nie przyniosły ujmę.

Zdrowy i pokrzepiający sen

zapewnia powodzenie w ciągu dnia. Z pomocą przychodzi tutaj łafwostrawny, a mimo to wzmacniający posiłek wieczorny. Dzięki licznym możliwościom przyrządzenia najbardziej ku temu odpowiednie są

Platki owsiane **Knorr**

Pełnowartościowe tylko w oryginalnym opakowaniu

0212

Delegacja rolnictwa pomorskiego u p. ministra Poniatowskiego

Warszawa. (PAT) W dniu 10 bm. minister Rolnictwa i R. R. J. Poniatowski przyjął delegację rolnictwa pomorskiego pod przewodnictwem prezesa honorowego Pomorskiego Tow. Rolniczego i prezesa urzędującego Pom. Izby Rolniczej w Toruniu J. Donimirskiego.

Minister Poniatowski wyraził swą troskę o los rolnictwa pomorskiego, ustosunkowując się pozytywnie do zgłoszonych postu-

1.480.000 zł kredytów siewnych dla Pomorza

Po osobistym przedstawieniu sprawy potrzeby pomocy siewnej dla Pomorza, przez Wojewodę Pomorskiego p. Władysława Raczkiewicza, przyznał p. Minister Rolnictwa i Reform Rolnych w porozumieniu z p. Mini-

strzem Skarbu, następujące kredyty siewne:

1) dla siedmiu powiatów północnych województwa (Tuchola, Chojnice, Starogard, Tczew, Kościerzyna, Kartusy i Morski) 600.000 ZŁOTYCH KREDYTU W NATURZE,

t. zn. że za sumę tę rozproszą odnośnie Wydziały Powiatowe zakupione za pośrednictwem P. Z. P. Z. żyto i pszenicę siewną;

2) poza tym, przyznano tym samym powiatom 400.000 ZŁOTYCH KREDYTU W GOTÓWCE z przeznaczeniem także na potrzeby siewne;

3) dla całego terenu Województwa przyznano KREDYTY SIEWNE W WYSOKOŚCI 250.000 ZŁOTYCH, które rozproszą pośrednio i bezpośrednio Oddziały P. B. R. w Gdyni i w Grudziądzu;

4) dla reszty powiatów niewymienionych w punkcie 1) przyznano KREDYTÓW SIEWNYCH NA SUMĘ 100.000 ZŁ.

Wszystkie wyżej podane kredyty są tak zw. ULGOWE, t. zn. 4%, przy czym kredyty wymienione w punkcie 1) mogą być zwracane w naturze bądź w przeliczeniu na gotówkę.

Wreszcie rozdzielił Urząd Wojewódzki BEZPROCENTOWYCH KREDYTÓW SIEWNYCH zwrotnych po dwóch latach NA SUMĘ 30.000 ZŁ. (dla najbardziej potrzebujących małorolnych), oraz DLA OSADNIKÓW NA SUMĘ 100.000 ZŁ., które będą umarzane w ciągu 5-ciu lat.

Łączna przeto suma przyznanych jesiennych kredytów siewnych dla Województwa Pomorskiego sięga 1.480.000 złotych.

Jutro zjazd organizacji wiejskiej OZN w Poznaniu

(ch) Poznań. (tel. wł.) Jutro odbędzie się w Poznaniu zjazd okręgowej organizacji wiejskiej Obozu Zjednoczenia Narodowego, poprzedzony konferencją prasową, która odbyła się 7 bm. Na zjazd, którego organizację przeprowa-

dza pos. Kozubski, przybędzie sen. gen. Galica. Przyjazd jego budzi wielkie zainteresowanie, spowodowane ostatnimi wyrzuceniami gen. Galicy na temat zmiany ordynacji wyborczej.

**Największa świętość Górnego Śląska zbezczeszczona
Zbrodnicze ręce obrabowały cudowny obraz Matki Boskiej Piekarskiej**

Chorzów (Pat). — Ubiegłej nocy około godz. 2-iej nieznanymi sprawcami włamali się do kaplicy Matki Boskiej w kościele NMP. w Piekarach Śląskich. Świętokradcy dostali się do kościoła frontowymi drzwiami, następnie rozbili szybki w cudownym obrazie i zabrali wszystkie wota i wartościowe przedmioty, złożone przed obrazem Matki Boskiej,

wśród których było wiele klejnotów złotych i brylantów, składanych przez wiernych od wielu lat.

Zawiadomiona o świętokradztwie policja wszczęła natychmiast energiczne śledztwo. Na razie sprawców włamania nie ujęto.

Sensacyjny wynalazek polskiego inżyniera

Tuluza (Pat). — Inżynier Heymann, Polak, zamieszkały stale w Hiszpanii, który od czasu wojny domowej przeniósł się do Francji, ogłosił, iż udało mu się znaleźć sposób łatwej i taniej fabrykacji syntetycznego kauczuku z nafty.

Marszałek Śmigły-Rydz na terenie manewrów pomorskich

Wczoraj rozpoczęły się wielkie pomorskie manewry międzywojowe. Ludność wita wojska niezwykle entuzjastycznie. Wszystkie miasta leżące na terenie manewrów, m. in. Wągrówiec, Szubin, Kcynia i Żnin udekorowane są transparentami i chorągwiemi o barwach narodowych polskich, fińskich, łotewskich i estońskich na cześć szefów tych państw, uczestniczących w manewrach. W dniu wczorajszym wojska biorące udział w manewrach zajęły pozycje wyjściowe i weszły do wstępnych działań. W manewrach bierze udział wiele jednostek piechoty, kawalerii, broni pancerniej i lotnictwa. (Pat.)

Wągrówiec. (PAT.) Wczoraj o godz. 9.30 przybył specjalnym pociągiem do Wągrówca na teren manewrów marszałek Śmigły-Rydz. Marszałka na dworcu powitali reprezentanci miejscowych władz, starosta Zenkeler i burmistrz Wachowiak, przedstawiciele miejscowego społeczeństwa, młodzież wszystkich szkół oraz tłumy ludności. Powitanie miało charakter niezwykle serdeczny. Ludność przez długi czas wznosiła okrzyki na cześć Dostojnego Gościa.

Na terenie ćwiczeń bawią szefowie sztabu Estonii, Finlandii i Łotwy.

Ludność odnosi się entuzjastycznie do wojska, dając na każdym kroku wyrazy wielkiego przywiązania do armii.

Na specjalne podkreślenie zasługuje fakt, że służbę porządkową na skrzyżowaniach dróg pełnią umundurowani członkowie Związku Rezerwistów. We wszystkich miejscowościach na terenie ćwiczeń służbę gońców pełnią harcerze.

Pierwszy komunikat z „placu boju”

Wągrówiec. (PAT.) Przebieg pierwszych dwóch dni pomorskich manewrów był następujący: Dzień 9 września przeznaczony był na skoncentrowanie się oddziałów obu stron, a mianowicie strony czerwonej w rejonie Poznania i strony niebieskiej w rejonie Bydgoszczy.

W dniu 10 września we wczesnych go-

Gen. Norwid-Neugebauer we Francji

Paryż. (PAT.) W piątek pociągiem wieczornym przybył do Paryża, jako przedstawiciel armii polskiej na manewry armii francuskiej inspektor armii generał Norwid-Neugebauer. Generała Norwid-Neugebauera, który w czasie swego pobytu we Francji jest gościem gen. Gamelin, witał na dworcu północnym w imieniu gen. Gamelin, generał Jeannot oraz attache wojskowy przy ambasadzie R. P. w Paryżu płk. Fyda.

Skarbnik Polskiego Związku Boklerskiego we wzięciu

Poznań. (PAT.) Z polecenia sędziego śledczego osadzono w więzieniu śledczym byłego skarbnika Polskiego Związku Boklerskiego Kazimierza Nowickiego. Nowicki, jak wiadomo, zdefraudował 6000 zł z kasy Polskiego Związku Boklerskiego.

Kanonada w okolicy Gibraltaru

Tanger. (PAT.) Korespondent Havasa donosi, iż od godz. 9.30 rano słychać nieprzerwaną gwałtowną kanonadę od strony Gibraltaru.

Jędrzejowska w finale mistrzostw Stanów Zjedn.

Nowy York. (PAT.) W półfinale mistrzostw tenisowych Ameryki Jędrzejowska odniosła wielki sukces, bijąc najgroźniejszą swoją rywalkę Helenę Jacobs, bez wysiłku 6:4 6:4. Jędrzejowska w ten sposób zakwalifikowała się do finału.

POKOJE

czyste, wygodne, ciche i tanie z wodą bieżącą i telefonami, blisko Dworca Główn. w Warszawie

W HOTELU ROYAL

ul. Chmiełna nr. 31
Kawierznia Bezpłatny garaż.

dzinach rannych obie strony rozpoczęły intensywne działania rozpoznawcze, zmierzające do ustalenia sił głównych przeciwnika. Do tego celu użyto wszelkich rozporządzalnych środków, przede wszystkim lotnictwa i kawalerii oraz szybkich oddziałów motorowych.

Około południa nastąpiło zetknięcie się

oddziałów rozpoznawczych obu stron. Wywiązał się szereg interesujących walk miejscowych, w których szczególną rolę odegrała broń pancerna. Walki te pozwoliły dowódcom obu stron na skierowanie sił głównych do przyszłej bitwy, o której przebiegu będą podane wiadomości w dniach następnych.

Generalna ofensywa japońska ma rozpocząć się dzisiaj

Sydney. (PAT.) Tutejszy dziennik „Morning Postherald” zamieszcza oświadczenie Donalda, australijskiego doradcy marszałka Czang Kai Szeka. Według Donalda Japończycy rozpoczną dziś, w sobotę, olbrzymią ofensywę aby wyprzeć Chińczyków z zajmowanych przez nich okopów. Jeżeli im się to uda, Chińczycy walczący będą w dalszym ciągu pozycją za pozycją aż do zachodnich granic Chin.

Szanghaj. (PAT.) Agencja Havasa donosi, że do Szanghaju przybyły nowe okręty z oddziałami wojsk japońskich i znacznym materiałem wojennym. Przeważają jednostki zmotoryzowane. Wczoraj wylądowano z okrętów wielką ilość ciężkich dział.

Korespondent agencji Havasa dodaje, że

niebawem ma się rozpocząć wielka ofensywa wojsk japońskich.

Katastrofalne następstwa blokady

Szanghaj. (PAT.) Blokada brzegów chińskich przez marynarkę japońską, według agencji Domei, już spowodowała brak węgla co dotkliwie daje się odczuwać w fabrykach amunicji w dolinie rzeki Yang Tse. W Singapurze nagromadziły się duże zapasy towarów, przeznaczonych do Szanghaju. Eksport ryżu ze Syjamu do Chin również zmniejszył się, co spowodowało w Syjamie znaczny spadek cen ryżu i innych artykułów, wywożonych do Chin. Wzrosły natomiast w cenie jarzyny, których import z Chin ustał zupełnie.

Dwaj dyktatorzy Mussolini i Hitler w poszukiwaniu gwarancji i wspólnych dróg ekspansji swych narodów

Niebezpieczeństwa, które grożą Włochom na wypadek wojny — Rzym w zasięgu ognia dalekonośnych dział okrętowych — Trudności finansowe i techniczne

(Korespondencja własna)

Rzym, we wrześniu

Podczas swego pobytu w Niemczech Mussolini ma asystować przy olbrzymich manewrach jesiennych armii niemieckiej w Meklemburgii. Manewry będą niewątpliwie jednym z tych szczegółów pobytu Mussoliniego w Niemczech, o którym w komunikatach oficjalnych mówić się będzie tylko bardzo pobieżnie.

Mussolini przybywa do Niemiec po zakończeniu wielkich manewrów armii włoskiej na Sycylii, gdzie Duce oświadczył rozentuzjasmowanej ludności, że pod ochroną takiej armii, Włochy mogą spać spokojnie. Ale czy istotnie tak jest? Czy Włochy gospodarczo i politycznie znajdują się istotnie w korzystnej sytuacji? Rzut oka na mapę polityczną i gospodarczą Italii nasuwa pod tym względem

POWAŻNE WĄTPLIWOŚCI

A więc najpierw granica Alp. Nie jest ona silną tarczą Włoch; obrona kraju pod

Niemniej niekorzystnie przedstawia się granica morska Włoch. Posiadają one około 7.000 km. granic morskich, których obrona jako całości jest niemożliwa. Olbrzymie centra miejskie, reprezentujące wielkie skupiska ludności, jak Neapol, Genua, Palermo, Wenecja i Triest stykają się bezpośrednio z wybrzeżem, od którego stolica państwa oddalona jest zaledwie o 20 km. Oznacza to w praktyce,

RZYM ZNAJDUJE SIĘ W PROMIENIU OGNIA ARTYLERYJSKIEGO,

dalekosiężnych baterij okrętowych. Ale szczególne trudności wysuwają się przy rozważaniu problemów włoskiej mobilizacji gospodarczej i geograficznego układu gospodarczych czynników tej mobilizacji. Większość bowiem źródeł energii znajduje się na terenie Włoch Północnych. Wszyst-

ich ochroną byłaby mocno utrudniona. Ewentualna porażka wojsk włoskich u podnóża Alp musiałaby pociągnąć za sobą również i konsekwencje polityczne, jeśli się zważy, że w Istrii i Tyrolu Południowym Italia nawet dziś ma sporo kłopotów ze swymi mniejszościami.

kie te ośrodki znajdują się na wypadek wojny w zasięgu ewentualnej

INWAZJI OD STRONY ALP.

Przynajmniej trzy czwarte wszystkich fabryk włoskich znajduje się na terenie I-

Apel 140 tysięcy wśród ognistych mieczy

Norymberga. (PAT.) Wczoraj wieczorem odbył się apel przewodców politycznych partii przy niebywałym nakładzie efektów ze wewnątrz. Obok zwykłych reflektorów, oświetlających całe pole, przybrane tysiącami flag i pionących ogni, ustawiono 150 reflektorów przeciwlotniczych, których potężne światła rzucające pionowe słupy tworzyły świetne sklepienie, opierając się o szmaru na wysokości paru tysięcy metrów.

Do apelu stawiło się 140 tysięcy przewodców partyjnych, ustawionych kolumnami wraz z tysiącami sztandarów na środku pola. Olbrzymie areny, zbudowane dookoła pola przepelnione były, dając pomieszczenie 250 tysiącom ludzi. W loży honorowej obok kanclerza, rządu, przedstawicieli partii i armii zajął również miejsce korpus dyplomatyczny. Podczas apelu przemówił kanclerz Hitler.

Nie tyle dlatego używać należy Aspirin'e, że jest w Polsce wyrobiana — ale przede wszystkim dlatego, że jest skuteczną.

ASPIRIN'A

Środek przeciwbólowy wyrobiony w kraju

6051

Konferencja śródziemnomorska zmieniła nazwę

Nyon. (PAT.) Minister spraw zagranicznych Francji Delbos został jednomyślnie wybrany przewodniczącym konferencji śródziemnomorskiej.

Po przemówieniach Delbosa i Litwinowa, zabrał głos min. spr. zagr. W. Brytanii Eden, proponując, by konferencja śródziemnomorska zamieniła się w stały komitet techniczny. Wniosek ten został przyjęty bez dyskusji. Publiczność, która była obecna podczas otwarcia konferencji, opuściła salę obrad. Stały komitet techniczny niezwłocznie przystąpił do pracy.

talii Północnej.

Decentralizacja przemysłu, zapoczątkowana przez Mussoliniego, znajduje się dopiero w pierwszym stadium swego rozwoju

i napotyka na duże trudności finansowe i techniczne. Niekorzystnie kształtuje się na razie problem zaopatrywania Włoch w prąd elektryczny. Cała produkcja tej energii wynosi 4 i pół miliona kilowatów rocznie, z czego na trzy prowincje: Piemont, Lombardię i Wenecję przypada 3 miliony. Tam ulokowane zostały

CENTRALE ROZDZIELCZE,

położone w górach i w niedalekiej odległości od granicy. Nalot lotniczy mógłby je zniszczyć, paraliżując silnie zelektryfikowaną sieć kolejową we Włoszech. Fabryki położone w Apeninach mogą tylko zimą korzystać z prądu elektrycznego, latem natomiast, gdy rzeki górskie wysychają, fabryki te wymagają dużych ilości węgla, którego — jak wiadomo — Włochy nie posiadają. Blokada gospodarcza, z uwagi na ubogie stosunkowo źródła surowców własnych, mogłaby wywrzeć zdecydowanie ujemny wpływ na sytuację gospodarczą i polityczną Italii, zwłaszcza z uwagi na sytuację na morzu Śródziemnym.

Mussolini i Hitler zdają sobie dokładnie sprawę z tych trudności. Dążenia autarchiczne w dziedzinie gospodarczej równocześnie mają niekorzystną sytuację geopolityczną i gospodarczą Włoch, które już dzisiaj poza okresami wyjątkowej suszy i nieurodzaju, mogą żyć z własnego zboża. Ale problemy elektryfikacji nie mogą wyrównać braków nafty. Nie wystarczy na długie zapasy nafty albańskiej, nie wystarczy też zorganizowane ostatnio liczne bazy na Adriatyku, w Albanii i greckim Dodekanezie, ani wysiłki zmierzające do zacieśnienia współpracy gospodarczej z Egiptem.

To niewątpliwie będzie jednym z punktów nieoficjalnych programu rozmów obu dyktatorów.

LEON SOBOCIŃSKI

Jak to na manewrach ładnie...

Oryginalna korespondencja umyślnego wysłannika koncernu naszych wydawnictw

W dniu dzisiejszym rozpoczynamy cykl reportaży z manewrów wojska polskiego, na które, na skutek zaproszenia Ministerstwa Spraw Wojskowych, skierowanego do Redakcji koncernu naszych Wydawnictw, delegowaliśmy red. Leona Sobocińskiego, członka naszej Centrali redakcyjnej.

Główna kwatera, we wrześniu. Będziemy po manewrach witali w Bydgoszczy Wojsko Polskie.

Witamy Armię w Bydgoszczy, — zwiastują afisze gęsto porozplakowane w pięknym i gościnnym grodzie nadbrdzańskim. Choć do 15 września jeszcze tydzień czasu, już zapobiegliwy grodzodzierzca Barciszewski polecił miasto stroić w godowe szaty.

porterów, fotoreporterów. Spotykają się duże zaprzyjaźnione ze sobą armie: jedna, co mając w pogardzie inkaust. Polsce służy w potrzebie krwią i druga, która tę ofiarę krwi ceniąc, Narodowi, Państwu, społeczeństwu służy swą wiedzą, swym umiłowaniem wielkiej sprawy, przekształcając słowa mówione na drukowany wyraz uczuć do Wojska Polskiego i Polski. Bo Wojsko i Polska to jednoznaczni. Tych dwu pojęć

Zdjęcie nasze przedstawia gen. Hartmanisa opuszczającego w towarzystwie gen. Stachewicza dworzec główny w Warszawie.

Wdłuż ulicy Gdańskiej, co kilka kroków stoją wkopane na baczność biało-amarantowe transparenty. Co to będzie 15 września łatwo już sobie uzmysłować. Bydgoszcz jest po pańsku gościnna.

Witamy Armie polskiej! Potrzebaż dodawać, że witamy serdecznie? Nie, bo to się

Szeł lotewskiego sztabu gen. w Warszawie czuje, to się widzi. Już dziś Bydgoszcz drży radosna z zaszczytu, jaki ją spotka. Bydgoszcz czuje całym rozległym entuzjazmem swego szerokiego serca polskiego.

Serce Bydgoszczy łopocze dziś, przeczuciem ślicznych dni, jakie przeżyje.

Witamy Wojsko Polskie! Proste i wymowne powitanie. A ta prostota ma niekiedy mocniejszy akcent, aniżeli lawina błyskotliwych słów i cyzelowanych określeń.

Witamy Armie. To wielkie A wyraża wszystko: i miłość naszą i Jej potęgę. To wielkie A — to symbol. To nasze zawołanie, hasło i odzew. To początek początku naszej niezawisłości państwowej.

Witać będzie Wojsko Polskie w polskiej już Bydgoszczy.

Niech żyje dumny żołnierz dumnej Rzeczypospolitej, wielkie pieszczone i hartowane Dziecko Ojca Ojczyzny Józefa Piłsudskiego.

Na manewry armii wyrusza również cała armia dziennikarzy, sprawozdawców, re-

porterów, fotoreporterów. Spotykają się duże zaprzyjaźnione ze sobą armie: jedna, co mając w pogardzie inkaust. Polsce służy w potrzebie krwią i druga, która tę ofiarę krwi ceniąc, Narodowi, Państwu, społeczeństwu służy swą wiedzą, swym umiłowaniem wielkiej sprawy, przekształcając słowa mówione na drukowany wyraz uczuć do Wojska Polskiego i Polski. Bo Wojsko i Polska to jednoznaczni. Tych dwu pojęć

Bez mała cały pluton sprawozdawców, dziennikarskich zbiera się w mieście X, ażeby dostać się do miasta trzy gwiazdki. Pieczęć tajemnicy nakłada uzdę na rozlewność pióra. Sprawozdawcy dziennikarscy, tak jak Wojsko, są, w tej chwili Wielką Niemową. Pisać, ani mówić nie wolno. Pod legamy surowej dyscyplinie. Jesteśmy w aucie skoszarowani.

Nie wszystkie pisma otrzymały przepustki i legitymacje. Bo gdzieby to się zmieściło. Reprezentowana jest prasa warszawska i to nie wszystka. Te najpoważniejsze. Z

telu trzy gwiazdki, ale uprzedzam fotografować nie wolno.

— A dziewczynki można! — ktoś się wyrywa zakłopotany.

— To zależy jakim aparatem — wtrąca się kolega w monoklu. I ryk.

Jak to na manewrach ładnie...

Krakowa IKC, (z Poznania nikt nie przyjechał), PAT i z Pomorza koncern naszych wydawnictw.

Równo z wybięciem godz. 4-ej wyruszamy do miejscowości cztery gwiazdki. Mówiąc stylem komunikatów sztabu wojennego „Nieprzyjacieli w sile jednego autobusu porusza się po linii marszu”.

Nieprzyjacieli? Jak dotychczas tak, bo krytykujemy ograniczenia. Tego nie fotografować, o tym nie pisać, tam nie chodzić czekać rozkazu.

Sympatyczny nasz Cicerone ze Sztabu M. S. W. nazwiskiem.... jedna gwiazdka z dwiema poprzeczkami na naramienniku, jak może osładza nam cierpkie chwile bezczynności.

— Pojedziemy, panowie, do miasta pięć gwiazdek, tam sobie odpoczniemy przy Mar-

— A dziewczynki można! — ktoś się wyrywa zakłopotany.

— To zależy jakim aparatem — wtrąca się kolega w monoklu. I ryk.

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

Jak to na manewrach ładnie...

żołnierz. Nie wpuszczał Interweniuje major.

Wierzyński z humorem pyta żołnierza:

— Panie prezesie z karabinem, a dlaczego nie wolno?

— Taki rozkaz.

Musieliśmy objechać drogą okrężną. Żołnierz swą misję wykonał. Lepsi chłopak.

Nie złął się prasy. A podobno nawet Napoleon z prasą się liczył.

Nadrabiamy piętnaście kilometrów. Musimy wystarać się o właściwe terenowe przepustki. Te, które mamy z wojskowego instytutu historyczno-oświatowego, mają tu

tylko wartość historyczną — zauważył złośliwie kolega mjr. Bogusławski, który na tyle był przezorny, że już w Warszawie napisał felieton o manewrach, bo na manewrach jak

narazie pisać nie wolno.

I ja przekroczyłem ten zakaz, ale nie wiem, czy jutro sąd polowy nie powiesi mnie za to.

Więc na wszelki wypadek żegnam wszystkich Przyjaciół, a wierzylieli molch proszę o protekcję, w własnym dobrze pojętym interesie, u najwyższych czynników w

Warszawie.

Nareszcie dojechaliśmy do miejscowości trzy gwiazdki.

— Chorem szczególnie na różne dolegliwości żołądkowe i przewody pokarmowe, należy podać potrawę łatwo strawną, a mimo to pożywną. W takich wypadkach stosuje się płatki i mączkę owsianą KNORR. Smaczne i dobre są zupy z płatków owsianych, natomiast surówka z płatków owsianych KNORR doskonale pobudza czynność jelit.

Przyrządza się ją w następujący sposób: Płatki owsiane KNORR moczy się przez noc w mleku. Rano dodaje się trochę soku cytrynowego, miodu i owocu. Po dokładnym wymieszaniu potrawa jest gotowa. Poza tym służą płatki owsiane KNORR do wypłukania różnego doskonałego pieczywa, a mianowicie: makaroników, herbatników, biszkoptów i tortów. Szczegółowe przepisy podajemy w ilustrowanej broszurze receptowej, która na życzenie wysyłamy bezpłatnie.

KNORR Poznań — Starofekno.

Z zagadnień urbanistyki

Tak dużo się u nas mówi o „nowoczesnej urbanistyce” i to z miną, z jaką prawdopodobnie w 1492 roku mówiono na dworze hiszpańskim o odkryciu Ameryki, że już prawie cały ogół pozwolił sobie wmówić, że owo nowe słowo oznacza istotnie coś, czego jeszcze nie było. Do tej masowej sugestii niewątpliwie przyczyniło się to, że od niedawna zaczęto się posługiwać nowym terminem „urbanistyka”, bardzo coppersadnym i wygodnym, zastępującym określenie trochę przeciętne: nauka o budowie miast.

Otóż nauka nie ze wszystkim jest nową. Że budowa miast nie może zależeć od przypadku ani kaprysu, ale odbywać się musi według z góry ustalonych zasad, wiedziało już w odległej starożytności, w Babilonii i Egipcie. Miasto Kahum pobudowano w Egipcie na 3000 lat przed Chrystusem dla robotników, zatrudnionych przy budowie piramid, ściśle według planu racjonalnie opracowanego — a później w Grecji i Rzymie budowano miasta według ustalonych zasad z uwzględnieniem potrzeb komunikacji, higieny i estetyki.

Miasta nasze średniowieczne, jak Kraków, Poznań, Toruń, Warszawa, wskazują na to, że i u nas celowej budowie miast poświęcano bardzo wiele uwagi, uwzględniając konieczność ich obrony, ich potrzeby użytkowe, a niemniej i wymagania estetyczne.

Epoka renesansu wniosła nowe idee do rozbudowy miast, wprowadza piękno zdecydowanie ujętych prostokątnych placów — barek znowu rozszerzył żywość i pogłębił radość szerokiej przestrzeni — aż wreszcie wiek 19-ty, który w pierwszej swej połowie był widownią bezustannych rewolucyj, różniczkujących społeczeństwa, skutkiem czego zatraciły się jednolite dążności, wiek ten zaznaczył się zastoje, upadkiem architektury a równocześnie wstrzymał rozwój naukowego, celowego rozwiązywania zagadnień budowy miast.

A przecież właśnie w wieku 19-ym ogromny i gwałtowny rozwój przemysłu spowodował gromadny napływ ludności do miast, które rozrastały się jak nigdy przed tym. W Niemczech zwłaszcza po zwycięskiej wojnie po roku 1870, nastąpił t. zw. „Grunderjahr”, z chlubą jeszcze dziś przez starszaków niemieckich wspomnianą, budowano gwałtownie, pospiesznie, a bezmyślnie i bezplanowo.

Orgie świeciła wówczas niesumienne spekulacja gruntami, wyzyskująca parcele budowlane do ostateczności, i wówczas to powstawały domy mieszkalne koszarowe, wielopiętrowe, o podwórzach studziennych, urągające pojęciom higieny, wąskie i bezładne ulice bez słońca, wreszcie całe dzielnice miast ogromne, a ciasne i niezdrowe.

Dzisiaj wprost nam ludziom nowoczesnym — przecież ogromnie lubimy to określenie! — pojąć trudno, że właśnie w czasie kiedy rozwój liczby miast osiągał nieznane przedtem szczyty, zapomnieliśmy o racjonalnych zasadach rozbudowy miast.

A jednak było tak, i było to skutkiem zbyt gwałtownego tempa rozwoju, który w porywie swoim zerwał wszelkie tamy, poddeptał wszystkie zdobycze minionych stuleci — poddeptał ducha architektury i wszelkie racjonalne zasady budowania.

W końcu przecież upomniało się o swoje prawa — życie. Jak zwykle. Bo życia zabić nie można, nawet spekulacją. Pieniądz nie jest wszystkim. Zaczęły się pojawiać nowe myśli, nowe prądy — a właścicielie zmartwychwstawać dawne, uspięne.

Ukazuje się w Wiedniu w r. 1889 książka Camilla Sittgo o „Budowie miast na podstawach artystycznych”, a potem wkrótce rozpoczyna się coraz żywszy ruch w dziedzinie myśli i doświadczenia ludzkiego, zmierzający ku ulepszeniu i głębszemu ujęciu zadań budowy mieszkań ludzkich i budowy miast.

Rośnie zwolna literatura przedmiotu, przyczyniająca się do popularyzowania zdrowych idei, urządzają się wystawy specjalne po różnych miastach Europy — aż wreszcie do potężnego rozwoju zmartwychwstałej, odrodzonej nauki o budowie miast daje gwałtowny impuls — rzecz pozornie dziwna — wojna światowa, która w grzy zamyliła wielkie i małe osiedla ludzkie — na to właśnie, by na tych gruzach nowe powstało życie.

Odrodzona urbanistyka na tych gruzach znalazła odrazu ogromne pole doświadczalne, i dzięki temu osiągnęła szybki i gwałtowny rozwój.

A równocześnie rozwijają się nowe myśli w architekturze, w oparciu o nowe materiały budowlane, beton, żelazo, stal i szkło — i tak podnosi się na nowo linia rozwoju — klęska i upadek 19-tego wieku przekreślone.

Dom, ulica, miasto, oto są punkty zaczepienia dla pracy ludzkiej; muszą one być uporządkowane, inaczej podkopują one fundamentalne zasady, będące osi naszego istnienia. Słowa te, wypowiedziane przez Le Corbusiera, znanego propagatora nowoczesnej architektury i urbanistyki, ujmują zasadniczo program tej odrodzonej gałęzi wiedzy i twórczości ludzkiej.

Urbanistyka łączy niemal wszystkie gałęzie wiedzy ludzkiej, techniki i sztuki w jedną harmonijną całość. Jest ona spłotem całego szeregu zagadnień, które wymagają ścisłego ujęcia i szerokiego uwzględnienia przy budowie miast i w ogóle osiedli ludzkich.

Pierwszym takim zagadnieniem jest sprawa komunikacji, która stawia wyma-

gania wprost olbrzymie w porównaniu z ubiegłymi wiekami; nie znają one kolei żelaznych, ani, co może jeszcze donioślejsze, automobili.

Kardynalnym warunkiem rozwoju miasta jest dobre położenie sieci dróg komunikacyjnych, a więc szlaków dalekościowych, łączących miasta między sobą, czy to dróg wodnych, czy linii kolejowych, czy głównych traktów dróg bitych, oraz ulic umożliwiających komunikację wewnątrz miasta. Należyte rozmieszczenie dworców kolejowych, osobowych i towarowych, często decyduje o normalnym rozwoju miasta.

Rozwiązanie arterii ulic, stanowienie o ich trasie, kierunku, szerokości, odpowiednim rozmieszczeniu placów, itd. wszystko to są problemy niezmiernie ważne, stanowiące obszerną gałąź w dziedzinie budowy miast, i wymagają gruntownych rozważań i studiów, dokonanych przez wybitnych fachowców, przy czym jedynym decydującym winien być wzgląd na dobro miasta — a nie interes jednostki.

Dalsze zagadnienie stanowi sama zabudowa miasta, i tutaj wchodzi w rachubę najrozmaitsze czynniki, gospodarcze, zdrowotne i estetyczne. Naturalny rozwój miast

4 — LAMPOWY LUKSUSOWY ODBIORNIK (3 PENTODY).

3 ZAKRESY FAL. 2 WYSOKOSPRAWNE OBWODY. REGULATOR BARWY TONU. WYSOKA SELEKTYWNOŚĆ. DUŻY ELEKTRODYNAMICZNY GŁOSNIK O PIĘKNYM TONIE.

3 — LAMPOWE ODBIORNIKI NA PRĄD ZMIENNY, STAŁY I BATERYJNY. SPRZEDAŻ NA B. DOGODNE SPŁATY W WIĘKSZYCH SKLEPACH RADIOWYCH W CAŁEJ POLSCE.

RATY JUŻ OD 9 ZŁOTYCH!

PIENIĄDZE ZAPŁACONE ZA ECHO — ZOSTAJĄ W KRAJU.

PZT PAŃSTWOWE ZAKŁADY TELE- I RADIO- PZT
TECHNICZNE W WARSZAWIE.

Katolicka myśl społeczna
przyjmuje ingerencję państwa jako element realizacji sprawiedliwości społecznej

Czwarty dzień obrad III-go Studium Katolickiego

Wczorajsze przedpołudniowe obrady Studium Katolickiego zaszczylił swą obecnością: nuncjusz Apostolski JE. ks. arcybiskup Filip Cortesi, JE. ks. biskup Adamski, Gawlina i Szlagowski.

Na posiedzeniu sekcji zagadnień społecznych referat pt. „Granice polityki społecznej” wygłosił mgr. Leon Gałka (Poznań).

Polityka społeczna — mówił prelegent — to ingerencja państwa w stosunki społeczno-gospodarcze, regulowanie układu sił między pracodawcą i pracobiorcą w chwili, gdy ten ostatni narażony jest na niesprawiedliwość. Nie jest oczywiście ta polityka miłe widziana w kapitalistycznym ustroju liberalnym, opartym na wolnej grze interesów; przesadnie stosowana jest w doktrynach totalnych.

Katolicka myśl społeczna przyjmuje ingerencję państwa jako element realizacji sprawiedliwości społecznej. Ale przeczy temu, by polityka społeczna była jednym i wyłącznym czynnikiem uzdrowienia ustro-

ju społecznego.

Tematem następnego referatu dyr. M. Manteuffla były „Problemy polskiego stanu średniego”. Prelegent podkreślił wrodzoną niechęć polskiego narodu o tradycjach rycerskich do „łokcia i miary” i scharakteryzował chorobliwy stan panujący w tej dziedzinie życia społecznego w Polsce.

Prelegent widzi skuteczny środek należytego zorganizowania polskiego stanu średniego we wprowadzeniu ustroju stanowozawodowego to jest korporacyjnego, tym bardziej, że powstaje nowy problem konieczności pogodzenia ruchu spółdzielczego z samodzielnymi, drobnymi warsztatami pracy.

Znaczenie bezprocentowego kredytu dla istniejących placówek gospodarczych i młodej wstępującej w życie; znalazło doskonałe podkreślenie w rzeczowej dyskusji ze strony zarówno mówców-znawców życia gospodarczego, jak i przedstawicieli polskiego stanu średniego.

W reumatyzmie artretyzmie; nerwobólach

stosuje się 2-3 tabletek Togonal 3 lub 4 razy dziennie. Togonal jest dobrym środkiem przeciwbólowym.

Togonal

2567

wytworzył podział na dzielnice mieszkalne, handlowe i przemysłowe, co powoduje oczywiście różnorodność w systemie zabudowania ulic. które może być zwarte, zgrupowane i otwarte.

Względniacając charakter poszczególnych dzielnic, urbanista winien przewidzieć racjonalne rozmieszczenie gmachów użyteczności publicznej, a nie pozostawiać tego ważnego dla rozwoju miasta zagadnienia przypadkowi. Błędy pod tym względem popełniane długo potem nie dają się naprawić. Niesłuchanie ważny w rozwoju miasta problem, i nieraz bardzo trudny do rozwiązania, stanowi kwestia budowy mieszkań. Wysokość domów mieszkalnych, stosunek przestrzeni zabudowanej do niezabudowanej, wzajemna odległość budynków, szerokość ulic, nasświetlenie ulic i domów przez słońce, wszystko to są kwestie niezmiernie doniosłe, które jednak na tym miejscu ze względu na zrozumiały mogą tylko zlekka dotykać, zresztą grube i poważne tomy wydrukowano na owe doniosłe i poważne tematy.

Ogromnie również ważne zagadnienie stanowi zabudowanie miasta według zasad zdrowotności. Przestrzeń, powietrze, światło słoneczne, woda, kanalizacja, ogrody, parki, zieleńce, ośrodki sportowe, oto cały szereg słów z których każde samo w sobie stanowi oddzielny, a ogromnie ważny problem. Oprócz ogrodów wewnątrz miast niezmiernie doniosłą rolę dla zdrowia jego mieszkańców odgrywa otoczenie miasta.

Dlatego też racjonalna urbanistyka wymaga szanowania lasów i ogrodów w otoczeniu miasta, a gdzie ich nie ma, należy je zakładać.

Wreszcie, jak to już jest u nas — utartym zwyczajem, wśród wszystkich wymogów urbanistycznych na ostatnim miejscu wymieniam — piękno miasta!

Można zastanawiać się nad tym, dlaczego u nas piękno stawia się na szarym koniu, jako rzecz niekonieczną, rzecz zbytek. Można by na obronę problemu piękna miasta wliczyć wszystkie te miasta, które swoją egzystencję budują dzisiaj na fakcie, że je w zamierzonych wiekach przodkowie pobudowali pięknie, i dzisiaj miasta te żyją przeważnie z ciekawych etranżerów żądnych wrażeń turystów.

Przecież Wenecja, ongiś królowa Adriatyku, dumna i potężna, której okręty handlowe opływały świat cały, przynosząc jej niezmiernie bogactwa — dzisiaj żyje może tylko dlatego że jest piękna!

Jednak porzućmy te rozważania. Piękno, tak samo jak życie, zabić się nie da. A już specjalnie w urbanistyce, i chociaż kroczy ono na końcu, ale kroczy jako triumfator wyniosły.

A dlaczego?

Zupełnie prosta przyczyna: jeżeli w budowaniu życia, gospodarcze, użyteczne, racjonalne, zdrowotne, wtonces ostatecznym rezultatem tych rozumnych wysiłków będzie — piękno!

Oczywiście warunek, żeby te wszystkie wysiłki były szczerze, i by każdy, kto ma zaszczyt współpracować w tych wielkich zadaniach, których perspektywą jest wieczność, dobywał ze siebie szczerze i rzetelnie wszystkich sił swoich dla dobra ogółu.

Wtonces ujawni się odwieczna prawda, że piękno nie potrzebuje specjalnego popierania, bo ono jest wieczne, jak wiecznym jest życie, i zawsze pójdzie z życiem w parze, jak to ongiś pięknie wyraził Norwid:

„Co użyteczne, nigdy nie jest samo, i piękno wchodzi, nie pytając, bramą”.

Kazimierz Ulatowski

Wielkie dni Grudziądza

O zbratanie chęci przysłużenia się miastu

Mówi się wiele i pisze o „Dniach Propagandy Estetyki Miast”, urządzanych z okazji 75 rocznicy istnienia Tow. Upiększ. Miasta Grudziądza.

Ze wszystkich województw wpłynęły zgłoszenia przyjazdu do Grudziądza, który, — jak żadne inne miasto — ogłasza „Dniami Propagandy Estetyki Miast” za-

Józef Włodek, prezydent m. Grudziądza.

powieź przyszłego, wielkiego sojuszu ludzi intelektu i kultury; sojuszu mieszkańców miast, pragnących na całym obszarze państwa podjąć z władzami wzmożoną akcję upiększania miast.

Pierwszy raz w Polsce organizowane są „Dni Propagandy Estetyki Miast”, pierwszym też będzie Grudziądz, który sprasza z wszystkich stron ludzi jakby na sejm, wskazujący potrzebę zatroszczenia się mieszkańców wyglądem miast Rzeczypospolitej.

Posel na Sejm RP. mgr. Stanisław Michalowski, wiceprez. m. Grudziądza.

Grudziądz zainteresował Polskę swą inicjatywą, tu też zechcą przyjeźdźni oglądać dowody, potwierdzające przodownictwo miasta w głoszeniu hasła o estetyce miast.

Program „Dni Estetyki” przewiduje pochody, obrady, pokazy, imprezy, korso kwiatowe, wozów dekoracyjnych, koncerty, premiowania i t. d., lecz w powodzi tylu przygotowanych atrakcyj zwrócić uwagę na ogród ozdobny przy Trynce, uchodzący w Grudziądzu za miluczny fragment zdobniczości miasta. W tym zamkniętym od kilku dni ogrodzie urządzają inicjatywy roku jubileuszowego T-wa Upiększenia Miasta pokaz roślin, wypielegnowanych w domach przez amatorów i miłośników kwiecia.

Nie tak dawno obchodzono na innej ziemi bardzo wzniosłą uroczystość. Otóż w argentyńskiej miejscowości La Plata zorganizowano wystawę kwiatów, pochodzących z 45 państw kuli ziemskiej w ten sposób, że urządzono — jak pisze prof. Piotr Hoser — „Ogród pokoju”. Rośliny umieszczone w tym ogrodzie - pokoju symbolizują braterstwo narodów.

Polska zgłaszając akces weszła do o-

gródu pokoju wspaniałymi makami, malwą i bratkami, które najbardziej wdzięcznie obrazują braterstwo.

I otóż grudziądzki pokaz roślin przyrównać można do braterstwa mieszkańców miasta, braterstwa zgodnej woli współzycia i pracy produktywnej w tym czasie, gdy o wysiłek ludzkiej zaradności i twórczości woła dzisiejsza rzeczywistość.

Proszę uprzejmie zwiedzać ten ogród. Proszę Kierownictwa Szkół o oprowadzenie po tym buduarze piękna kwiatowe-

go działkę szkolną, by w zespole roślin znaleźć mogła skojarzoną okazami palm i innych roślin symonię współzycia, zbratanego w podziwie dla darów przyrody.

Podoba mi się ogromnie wyraz pokoju, wyraz braterstwa, gdyż oba tak kojąco oddziaływują w każdej sytuacji życiowej; myślenie też, że te „Dni Propagandy Estetyki Miast” staną się również wykładnikiem zbratanego chęci przysłużenia się Grudziądzu w sensie wspólnej dbałości o jego szatę.

S. Wodwad.

Inspektor ogrodów miejskich w Grudziądzu Stefan Wodwad, prezes Tow. Upiększenia Miasta.

Miastu i kwiatom Grudziądza

W prastarych murach Twa przeszłość zamknięta
W murach spowitych dziś w zieleni sploty
W tę wiecznie żywą zielen — co pamięta
Historii Twojej upadki i wzloty
Dzisiaj z kryzysem borykasz się śmiejąc
Przez kwiaty swoje grodzie wiecznie młody
I choć straciłeś już atutów wiele

Masz mocny atut — przepiękne ogródy
Więc niech w ich kwieciu Twa przeszłość
się wznowi
I ta „szczęśliwa” zajaśnieje z gwiazd
Przez piękno — przyszłość dając Grudziądzu
W „Dniach Propagandy Estetyki Miast”

Piękne owoce współpracy

czynnika obywatelskiego z administracją miejską

w dziedzinie estetyki miasta

75-lecie Towarzystwa Upiększenia Miasta Grudziądza

Ogólnopolskie „Dni propagandy estetyki miast”, rozpoczynające się dnia 10 bm. zorganizowało Towarzystwo Upiększenia Miasta w Grudziądzu z okazji 75-letniego jubileuszu swego istnienia. Wskutek tego nie od rzeczy będzie przedstawienie historii tego zasłużonego około zewnętrznego wyglądu swego miasta towarzystwa.

Od początku istnienia Tow. Upiększenia Miasta Grudziądza t. j. od roku 1862 przyświecały temu zrzeszeniu powtarzane na zebraniach i umiejętnie w prasie wznawiane hasła: upiększenia Góry Zamkowej, odcroczenia opieki rezerwatu przyrody lasu garnizonowego, położonego na wzgórzach dyluwialnych między Grudziądzem a cyta- delą Mestwina, jak też uporządkowanie stromych zboczy nadwiślańskich, na których osiadłe przez mnogie wieki śpichrze — najwspanialszą rzeźbą udostojniły miasto.

W pierwszym ćwierćwieczu T-wa wydano ogółem 2113 talarów i 11.200 mk. przeznaczając różne dotacje na opłacanie ogrodnika, stróża i robotników zatrudnionych przy zakładaniu dróg spacerowych, kupno ławek, tablic ostrzegawczych, budowanie ogrodzeń i obsadzenie płaszczyzn drzewami oraz krzewami. Były to czasy, gdy dozorca parkowy zadowolniał się miesięcznym wynagrodzeniem w wys. 2 talarów i 20 srebrników.

W następnym ćwierćwieczu wydatkowano ogółem 63.962 mk., łożąc różne kwoty na przyozdabianie Strzemięcina, Góry Zamkowej i lasu miejskiego (obecnego parku).

Czytamy w sprawozdaniach, że na koszt T-wa zakładano drogi, odnowiono w Strzemięcinie werandę z której rozkaszowano się widokiem Wisły; że sprawiono wielką ilość drzew ozdobnych, przeznaczonych na upiększenie brzegów Trynki, połączono ruiny zamczyńska krzyżackiego Góry Zamkowej budową mostku kamiennego, zacykowano o zadrzewieniu terenu przed więzieniem karnym, wybudowano schody dla zboczy Góry Zamkowej, zapoczątkowano budowę studni u podnóża baszty i t. d.

Dnia 18. 12. 1875 r. powzięto jednogłośnie uchwałę poczynienia starań o nabycie przez władze miasta Góry Zamkowej. Ta uchwała zatwierdzona decyzją ówczesnych gospodarzy Grudziądza sprawiła, że Góra Zamkowa przeszła na własność miasta.

W trzecim ćwierćwieczu istnienia Towarzystwa rozchodowano do 1920 roku włącznie 46.000 mk., zużytych na obramowanie trawników w parku i ulicach miasta żelaznymi ogrodzeniami, wysadzenie tysięcy drzew i krzewów, tarasowanie zboczy wiślanych i t. p.

Przypomnieć należy, że w 1865 r. uchwalono zwrócić się do władz miejskich Grudziądza z propozycją uporządkowania lasu miejskiego, przerobionego później na ogród publiczny. Osobna komisja parkowa wybrana z grona członków zarządu otrzymała z kasy T-wa dwieście talarów, przeznaczonych na rozpoczęcie prac parkowych.

W czasie wojny światowej działalność Towarzystwa Upiększenia Miasta Grudziądza prawie zamiera.

W roku 1922 Towarzystwo polszczy się, uchwalając polski statut. Od tej chwili organizacja wchodzi w nowy okres ruchliwej pracy. Odtąd z każdym rokiem narastały trwałe przykłady umiejętnej zaradności w sposobie realizowania projektów, związanych z upiększeniem miasta.

Grudziądz — stolica przemysłu pomorskiego — zacierając w tempie przyspieszo-

nym ślady zaboreczności — kraśnieje barwami tysięcy balkonów, okien i ogródków przyozdabianych kwieciami.

Przeprowadzana każdego roku przez Tow. Upiększenia Miasta rejestracja ozdób kwiatowych domów i ogrodów, — wprowadza nieznanne do 1920 roku powszechne przystrajanie miasta roślinnością.

Ogłaszane konkursy premiowania ozdób kwiatowych pomażają do tego stopnia liczbę miłośników kwiecia, że w jubileuszowo-

balkonów, okien lub Ogródków.

Wiążąc kolejność rezultatów osiągniętych w tym czasie, wypada wspomnieć o powstawaniu nowych ogrodów spacerowych, zakładanych z inicjatywy Towarzystwa.

Grudziądz posiada wielkie przestrzenie zieleni przedwojennego parku; jednakże za czasów polskiej administracji powstają boiska sportowe, ogrody działkowe i osiedla ogródkowe dla bezrobotnych; stare cmentarze ewang. i katolicki zamieniają się

Nowowbudowany basen pływacki

wym roku istnienia Towarzystwa Grudziądz wykazuje 1504 balkony i 2016 okien budynków mieszkalnych, przystrojonych kwitnącymi roślinami.

Two, propagujące ukwiecenie Grudziądza, nie skąpi funduszy na zakup dyplomów, palm i innych upominków, przeznaczonych dla tych mieszkańców, którzy przez przystrajanie miasta kwiatami, wnoszą w mury prastarego grodu nadwiślańskiego tak cenną w życiu atmosferę miłego nastroju.

Na potwierdzenie prawdziwości tych słów wystarczy nadmienić, że wyróżniono dotychczas nagrodami za kwiatowe dekoracje Grudziądza ogółem 2507 posiadaczy

na park spacerowy i Ogród dziecięcy, zakłada się okazałe aleje, ulice nowych dzielnic okala pasami trawnikowymi, buduje planty przy Trynce, a nieużytki przecinające ul. gen. Bema i Sobieskiego przemieniają na najpiękniejszy w Grudziądzu Ogród Ozdobno-dendrologiczny.

W tym czasie wzrasta drzewostan ulic, powstaje brodziarnia wodna dla dzieci, ogrody dziecięce otrzymują wodociągi, karuzele, huśtawki, itp.

Two Upiększenia Miasta Grudziądza uczestniczy we wszystkich przeobrażeniach miasta, przeznaczając każdego roku wpływy kasowe (4.000 zł.) osiągnięte z składek członkowskich, dzierżawy realności T-wa i darów pieniężnych instytucji oraz obywateli miasta.

75-letnie dzieje Towarzystwa Upiększenia Miasta Grudziądza świadczą o tym, jakie wspaniałe owoce wydaje współdziałanie czynnika obywatelskiego z administracją miejską w dziedzinie estetyki miasta.

Nowourządzony park botaniczny nad Trynką w Grudziądzu.

Armia św. Floriana 10 tys. strażaków-ochotników na Pomorzu

Strażactwo pomorskie motoryzuje się — Już 20 samochodów i 35 motopomp — Jesienne manewry rejonowe — Ofiarności społeczeństwa na wyposażenie straży ogniowych

„Tydzień Strażaków” dobiega końca. W niedzielę odbędą się na terenie całej Polski ostatnie jego imprezy. W związku z tym zwróciliśmy się do władz Związku Straży Pożarnych okręgu województwa pomorskiego o udzielenie nam informacji, dotyczących strażactwa ochotniczego na Pomorzu.

Jak wiadomo, znaczenie strażactwa ogniowego rośnie w związku z jego zadaniami w czasie wojny, podczas której nieprzyjaciel z samolotów wznosić będzie na swoje pożary przez zrzućcie bomb zapalających. Nie trzeba tłumaczyć, jaka klęska groziłaby społeczeństwu w czasie działań wojennych, gdyby nie było zastępów wyszkolonych drużyn przeciwpożarniczych i odpowiedniego sprzętu gaśniczego. To też strażactwo winno cieszyć się wielką pieczołowitością ze strony społeczeństwa, a szczególnie dużą ofiarnością finansową. Armia św. Floriana, patrona strażaków, — to nasz organ walki z klęską pożarów w czasie pokoju i wojny, to obrona naszego mienia i życia przed zachłannością niszczycielskiego żywiołu. Strażactwo — to organizacja o tej samej użyteczności społecznej co Czerwony Krzyż i Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej.

Jak przedstawia się obecny stan strażactwa ogniowego na Pomorzu?

Okręg pomorski należy do najsurowszych, tak pod względem wyszkolenia pożarniczego, jak i sprzętu gaśniczego, okręgów w Polsce. Tutaj też czynnik społeczny bierze wielki udział w pracy nad wzmacnianiem pogotowia pożarniczego.

Ogółem Pomorze liczy w tej chwili 600 ochotniczych straży pożarnych oraz trzy straże zawodowe: Toruń, Gdynia miasto i Gdynia port, przyczem nadmienić należy, że w Gdyni oprócz ochotniczej Straży Pożarnej znajduje się pogotowie zawodowe.

Wszystkie ochotnicze straże liczą razem 10.000 strażaków, w tym 70 proc. — to czynny, wyszkolony element. Strażaków zawodowych mamy tylko 110.

Wśród tych zastępów św. Floriana wyszkolono dostateczną ilość oficerów t. zn. naczelników straży, rejonów i t. p., rekrutujących się również z elementu ochotniczego. I tak ochotnicze strażactwo pomorskie posiada 190 jednostek dowodzących, które ukończyły kurs pożarnictwa III stopnia i 52 o wyszkoleniu najwyższego, mianowicie 4-tego stopnia.

Obok męskiej służby pożarniczej rozwijają się na Pomorzu b. ładnie żeńskie drużyny samarytańskie, spełniające przy walce z pożarem funkcje pomocnicze, a szczególnie opiekę sanitarną. Obecnie jednak władze centralne polskiego strażactwa dążą do tego, by żeńskie drużyny samarytańskie przeszkolić na pełne straże ogniowe, gdyż w czasie wojny w braku elementu męskiego akcja antyżarowa opierać się będzie przeważnie na kobietach. Pomorze liczy obecnie 85 drużyn samarytańskich, skupiających razem 800 samarytanek.

Organizacja strażactwa pomorskiego pracuje obecnie pod hasłem motoryzacji sprzętu pożarniczego. Samochód z motopompą to podstawa działania. Dążeniem władz organizacyjnych jest stworzenie w każdym powiecie trzech zmotoryzowanych pogotowii okręgowych. Nie chodzi więc o ilość, lecz o jakość straży pożarnych. Na Pomorzu powinniśmy mieć 50 punktów zmotoryzowanych. Jesteśmy jednak jeszcze daleko od tego minimum, ale w każdym razie motoryzacja czyni postępy; mamy bowiem w całym województwie już 20 samochodów strażackich i 35 motopomp. Dla wyszkolenia strażaków-ochotników obsługujących sprzęt motorowy, odbywają się specjalne

kursy, m. in. kursy mechaników motopomp.

Podstawą pracy wyszkoleniowej jest obecnie rejon, obejmujący teren zbiorowej gminy wiejskiej. Rejon składa się zazwyczaj z kilku ochotniczych straży pożarnych. W związku z tym od końca września odbędą się na terenie całego Pomorza pożarnicze manewry rejonowe, które będą miały na celu nie tylko wyszkolenie strażaków-szeregowców, lecz kształcenie sprytu dowodzenia wśród elementu kierowniczego.

Jeżeli chodzi o finanse, to są one dość szczerpie w stosunku do wielkich potrzeb. Ogólne roczne środki pieniężne strażactwa pomorskiego wynoszą 200.000 zł. Sumę tę

tworzy roczna dotacja Centralnego Funduszu Przeciwpōżarowego dla Pomorza w wysokości 86.000 zł, resztę dają samorządy i ofiarności społeczeństwa.

Ofiarności społeczeństwa, którą stanowią składki członkowskie, wpłacane do miejscowych Stowarzyszeń Ochotniczych Straży Pożarnych, oraz doraźna ofiarności publicznej (kwesty uliczne, domowe, imprezy dochodowe i t. p.) dochodzi rocznie do sumy 40.000 zł.

Wszystko to jest za mało na całkowitą modernizację sprzętu; winniśmy więc nie ustawać w dalszej ofiarności na rozbudowę strażactwa pomorskiego.

M. B.

Wzory znakowania materiałów drewnianych produkcji LASOW PAŃSTWOWYCH

	i klasa		n/s
	ii klasa		v klasa
	iii klasa		z pod piły
	iv klasa		vi klasa

Powyższe znaki, umieszczone na obu czołach desek oznaczają producenta i klasę jakości. Standaryzowane wymiary, dokładność sortowania, staranna konserwacja, jawność klasy — zabezpieczają nabywcę przed błędną kalkulacją i stratami

SPRZEDAŻ

»PAGED« Polska Agencja Drzewna
Sp. z o. o.

Centrala: Gdynia, ulica Świętojańska 44, telefon 19-16

Oddział w Poznaniu: ul. Rzeczypospolitej 8, tel. 48-00
Skład — ul. Tama Garbarska 19/20, tel. 48-30.

6217

Przed nowym sezonem Teatru Ziemi Pomorskiej w Toruniu

Onegdaj odbyła się u dyrektora Brackich w Teatrze Ziemi Pomorskiej w Toruniu konferencja prasowa z udziałem przedstawicieli większych teatrów pomorskich na której omówiono repertuar zeszłoroczny oraz sztuki, jakie Teatr wystawi w nowym sezonie. W roku ubiegłym dano aż 472 przedstawień w Toruniu, ponadto na prowincji 190 i 30 szkolnych. Już w najbliższych tygodniach Teatr będzie obchodził chwalebny jubileusz **tyśiącznego przedstawienia** w Toruniu, co uczyni razem 2000 przedstawień w Toruniu i na Pomorzu w o. okresie 3-letniego istnienia Teatru.

W nowym sezonie m. in. będą wystawio

ne Makbet, Maria Stuart, Balladyna, Zemsta, Kaligula, Lalka (Prusa), Żeglarz, Spadkobierca (Siedleckiego) i wiele innych. Na scenę toruńską przybywają i wracają wybitne siły aktorskie, jak Ścibor-Rylscy z Wilna, Alfr. Łodziński, Lilia Radwan-Łodzińska (ulubienica Torunia). Kazimiera Szyszko-Bohuszówna, Adam Rokosowski, Andrzej Kuryło ze Lwowa i Stan. Zwoliński z Poznania. Sensacją sezonu będą „Ludzie hotelu” Vicki Bauma, na Boże Narodzenie wystawione zostaną „Pastorałki Kazubskie” w opracowaniu ks. Nagórskiego. Ogółem Teatr wystawi ponad 30 sztuk autorów polskich i obcych.

Program widowisk na festiwalu sztuki w Warszawie

Przygotowania do pierwszego powszechnego Festiwalu Sztuki w Warszawie są w pełnym toku. W Teatrze Powszechnym rozpoczęto już próby z wielkiego widowiska popularnego pióra Bełcikowskiego p. t. „Przekupka Warszawska”. Teatr Narodowy wystawi spektakl Calderona „Życie snem”, Teatr Polski — „Lato w Nohant” Iwaszkiewicza, Teatr Młocickiej — „Marię Stuart” Słowackiego, Teatr Kameralny wystąpi z prapremiera sztuki Poli Gojawiczyńskiej p.

t. „Współczesne”. Program 8-miu wielkich koncertów symfonicznych, jakie odbędą się w ramach festiwalu, montowany jest w ten sposób, aby dać jak najpełniejszy przegląd muzyki polskiej od XVII stulecia aż po lata ostatnie. Ponadto wystawione zostaną na otwartym powietrzu widowiska filmowe: „Młody las”, „Barbara Radziwiłłówna”, „Sztandar wolności” i „Róża” według utworu Żeromskiego.

Urlop p. min. Świątosławskiego

WARSZAWA, (PAT). P. minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego prof. dr. Wojciech Świątosławski rozpoczął z dn. 9 września urlop wypoczynkowy.

Drzymała przyjacielem Niemców...

Zbyt wiele napsuł Drzymała krwi Niemcom, by mogli o nim zapomnieć nawet po jego śmierci. „Ostland”, oślawiony organ nie mniej oślawionego Bund Deutscher Osten, informuje czytelników, że w związku ze śmiercią Drzymały wieś Podgradowiec, gdzie walczył Drzymała, przemianowano na Drzymałowo. Przy tej okazji pisze „Ostland” że Drzymała wcale nie był wrogiem Niemców, na dowód czego podaje, iż Drzymała przed wojną światową przy wyborach do Reichstagu głosował na Niemca, a kartkę z nazwiskiem polskiego kandydata na posła zniszczył. Męczennikiem sprawy polskiej i bohaterem narodowym — według „Ostlandu” — został Drzymała w wyniku propagandy polskiej.
Bez komentarzy!

Czy dojdzie do rozłamu w Zw. Pol. Młodzieży Demokratycznej?

Warszawa, 9. 9. W tonie Związku Polskiej Młodzieży Demokratycznej od dłuższego czasu istnieją dwa kierunki — jeden pravicowy, drugi lewicowy. Ponieważ wśród zwolenników kierunku pravicowego wzrastają ostatnio tendencje przejścia do czynnej pracy w Obozie Zjednoczenia Narodowego, członkowie orientacji lewicowej przeciwstawiają się tym zamierzeniom, chcąc zachować dalszą niezależność organizacyjną. Zwolennicy kierunku lewicowego grupują się przeważnie przy organie Z. P. M. D. „Przemianach”. O ileby grupa pravicowa należała na oficjalne przejście do O. Z. N. może dojść na tym tle do rozłamu.

Wybitny dziennikarz węgierski, przyjaciel Polski przybywa do Warszawy

W dniu 15 b. m. przybędzie do Warszawy znany dziennikarz węgierski i jednocześnie zasłużony i wypróbowany przyjaciel Polski p. Bela Foeldeo. Pobyt jego w naszym kraju obliczany jest na kilka miesięcy, przy czym p. Foeldeoś pragnie ponownie zacerpnąć materiału dla informowania o Polsce na terenie Węgier. Jednocześnie p. Foeldeoś zamierza wygłosić odczyt na terenie Towarzystwa Polsko-Węgierskiego — im. Stefana Batorego na temat: „Polacy na Węgrzech”.

Program pobytu Mussoliniego w Niemczech

Berlin. (PAT.) W kołach politycznych twierdzą, że przyjazd Mussoliniego do Niemiec nastąpić ma 24 bm. Pierwszym etapem podróży Mussoliniego będzie prawdopodobnie Monachium, a nie Obersalzberg. Tu Mussolini przyjęty zostanie przez kanclerza. Po jednodniowym pobycie uda się Mussolini 26 bm. na manewry do Meklemburgii, gdzie również spędzi jeden dzień. Po manewrach w Meklemburgii przybędzie Mussolini do Berlina, gdzie przygotowują mu niezwykle urczyste przyjęcie. Pobyt Mussoliniego w Berlinie obliczony jest na dwa dni.

Polska na kongresach zagranicznych

Warszawa (PAT). Prof. Uniw. Jag. dr. Zygmunta Mysłakowski brał udział jako delegat Min. W. R. i O. P. w dorocznym posiedzeniu międzynarodowego Biura Wychowania w Genewie.

Również jako delegat Ministerstwa wyjechał do Paryża na kongres nauczania Powszechnego.

Prof. Mysłakowski wygłosił w Paryżu wykład p. t. „La Famille facteur d'education sociale, dans la société moderne”, który wywołał żywe echo w prasie. Prof. Mysłakowski był członkiem honorowym kongresu.

Z gości zagranicznych udział w kongresie brali m. in. znany psycholog Koffka, przebywający obecnie w St. Zjednoczonych prof. Henri Wallon, p. Buehler, Piageo i in.

Rdza zniszczyła miecz Dzingis-Chana

Ankara, Turecka komisja naukowa, która prowadziła studia w Samarkandzie, stwierdziła, że przechowywany z dużą pieczołowitością i czcią miecz Dzingis-Chana jest zniszczony przez rdzę. Części zelazne uciepowały tak dalece, że rekonstrukcja wydaje się być bardzo trudna. Ocalale części złote oraz drocenne kamienie. Komisja czyni badania, czy miecz da się przewieźć do Turcji, celem rekonstrukcji.

Komendant gł. Zw. Strzeleckiego na miejscu zajęć w Małopolsce

Jarosław, 9. 9. W Jarosławiu bawił przybyły z Warszawy komendant główny Zw. Strzeleckiego, płk. Frydrych, który odbył szereg konferencji, m. in. z miejscowym starsztą Koculem i komendantem powiatowym Związku Strzeleckiego w Jarosławiu. Jak już poprzednio donoszono, w delegacji u wojewody lwowskiego, d-ra Bilyka, przybyłej z Jarosławia, brali udział poza innymi delegatami również członkowie Zw. Strzeleckiego, przedstawiając p. wojewodzie tło zajęć i żądając odpowiednich zarządzeń.

Na dni estetyki miast

Chrzest „Gejszy” i „Płomienia miłości”

Narodziny nowych gatunków dalii

Kilka słów o historii zakładów ogrodniczych B. HOZAKOWSKI w Toruniu

Do największych przedsiębiorstw nasiennej i ogrodniczych w Polsce zaliczamy firmę B. Hozakowski w Toruniu istniejącą na miejscu od roku 1855. W czasie swojej wieloletniej działalności firma zdobyła sobie zupełne zaufanie u licznych swoich odbiorców w

P. Konsul Bronisław Hozakowski, właściciel Firmy swego imienia.

kraju i za granicą. Chcąc się uniezależnić od importu nasion z zagranicy, rozszerza z roku na rok swoje własne i kontraktowe hodowle nasion i przyczynia się w ten sposób w znacznej mie-

zakowski w roku 1922 z rąk niemieckich ogrodnictwo przy ul. Wybickiego 71/73 i wybudowała na swoich terenach Zakłady Ogrodnicze, które dzisiaj należą do najważniejszych przedsiębiorstw Polski. Na terenie tym firma postawiła szereg szklarni — cieplarni, z urządzeniami odpowiadającymi wymogom nowoczesnym, na przestrzeni cztery tysiące m. kw. zaopatrzone w rury ogrzewalne w ilości 4 tys. mtr. b. oraz 2 kotłownie o 4 kotłach.

Zakład posiada poza tym duże specjalnie wyposażone magazyny ogrzewane centralnym ogrzewaniem do przechowania cebulek i kłączy, zaopatrzone w rury ogrzewalne w ilości 1000 mb. oraz 1 kotłownię z 1 kotłem.

Dalej skrzynie inspektowe pod szkłem o przestrzeni 4 tys. m. kw. Wielką specjalnością zakładu jest: własna produkcja cyklamen, dalii, gladioli, bylin, nasion warzywnych i kwiatowych.

Roczna produkcja cyklamen wynosi sto tys. sztuk; dalii sto tysięcy, cebulek gladioli pięćset tysięcy, bylin sto tysięcy sztuk.

Poza tym Zakład produkuje w bardzo wielkich ilościach hortensje, chryzantemy, pelargonie i wiele innych roślin szklarniowych. Posiada stale przez cały rok w wielkich ilościach palmy i rośliny dekoracyjne, w porze jesiennej zimowej i wiosennej kwitnące azalie, tulipany, hiacynty, bzy, konwalie, be-

rzakach: kierownika technicznego p. Fr. Pawlaczyka i kierownika handlowego p. G. Jauera.

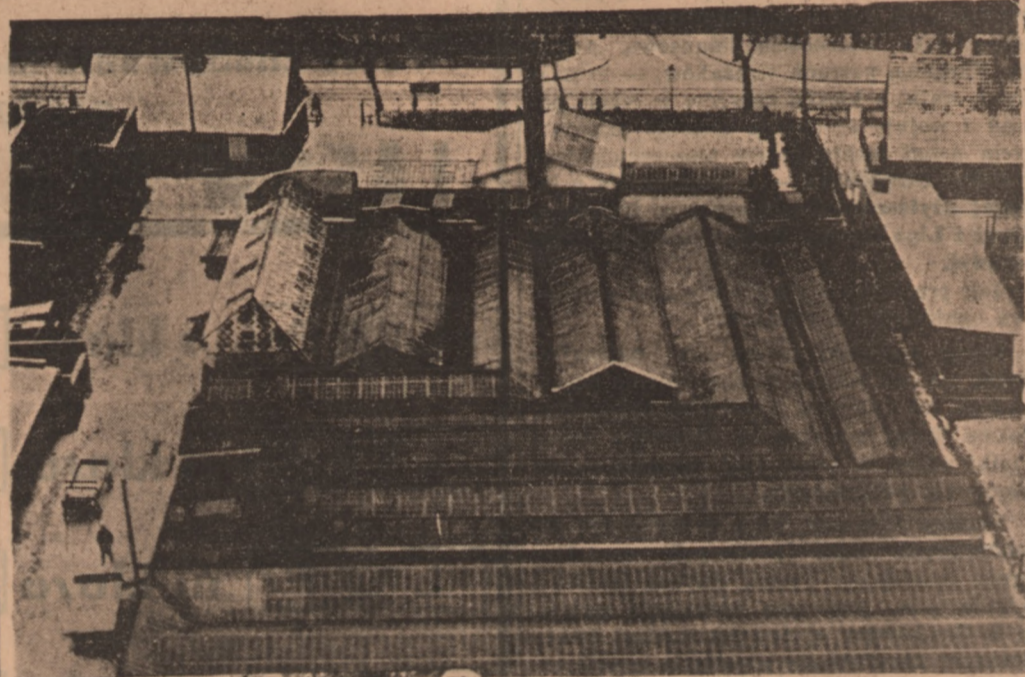
Całkowitą swoją produkcję Zakład wysyła na całą Polskę. Najlepszym dowodem dobroci roślin fy. B. Hozakowski w Toruniu i uznanie ich przez odbiorców jest fakt, że ilość zamówień w sezonie ostatnim wzrosła w zakładach ogrodniczych o sto procent w stosunku do sezonu ubiegłego.

Cyfry te mówią same za siebie. Nie potrzebne są tu żadne komentarze. Tak

dale srebrne i brązowe, dyplomy uznania i nagrody pochwalne.

Właścicielem firmy B. Hozakowski w Toruniu jest pan konsul Bronisław Hozakowski, którego niezmierniej pracy firma zawdzięcza swój świetny rozwój.

Na wyróżniającą wzmiankę zasługuje rozszerzenie hodowli cebulek i kłączy kwiatowych jak dalii, gladioli, begonii i gloxinii. Wobec wielkiego popytu na różę założyła firma B. Hozakowski specjalne szkółki róż na swojej posiadlo-

Zakłady ogrodnicze B. Hozakowski. Widok z lotu ptaka.

wielka komórka gospodarcza może rozwijać się tylko tam, gdzie istnieje wielka kultura i wielkie umiłowanie kwiatów.

Wbrew wszelkim inspirowanym artykułom w prasie niemieckiej, że kultura kwiatarska w Polsce znajduje się w stanie kiełkowania, a to co kochamy i umiemy zawdzięczamy Niemcom, widzimy przecież że tak nie jest, a nasz, dalszy przegląd ogrodnictwa polskiego wykaże niezbicie wielki samorządny pęd ku najwyższej kulturze hodowli kwiatów i zieleni, połączonej z nowoczesną urbanistyką.

Zakłady ogrodnicze i szkółki firmy B. Hozakowski prowadzone są wzorowo pod fachowym kierownictwem.

W uznaniu szerokiej owocnej działalności w dziedzinie nasennictwa i ogrodnictwa firma otrzymała wielką ilość poważnych nagród a między innymi Wielki Złoty Medal Ministerstwa Rolnictwa, Wielki Złoty Medal Komitetu Pomorskiej Wystawy Ogrodniczej, Złoty Medal Pomorskiej Izby Rolniczej, me-

ści w powiecie inowrocławskim. Jakością wyhodowanych róż zdobyła sobie powszechne uznanie odbiorców.

Onegdaj odwiedziliśmy Zakłady F-my B. Hozakowski, popularne w Toruniu z hodowli niezwykle pięknych gatunków dalii, a których różnorodność i różnobarwność mamy możliwość podziwiać na placu Bankowym, o czym pisaliśmy już obszernie swego czasu. Dar p. konsula Hozakowskiego dla miasta.

Zakłady ogrodnicze wyhodowały znowu dwa wspaniałe okazy przewyższające kształtem i barwą prawie wszystkie dotychczasowe gatunki.

Długo głowiono się nad nadaniem imienia tym kilku zaledwie kwiatom nie dostępnym jeszcze w sprzedaży, — aż wreszcie zdecydowano ochrzcić je imionami „Gejszy” i „Płomienia miłości”.

Być może, że za rok lub dwa, gdy dostateczna ilość nasienia pozwoli na większy wysiew — plac Bankowy w Toruniu ustroi się w czerwień i subtelny żółtawo-miedziany kolor dwóch zjawisk przyrody, wyhodowanych w słynnych dziś już na cały świat zakładach ogrodniczych B. Hozakowski w Toruniu.

Wspaniała cieplarnia

rze do aktywności naszego bilansu handlowego.

Nadmienić wypada, że firma B. Hozakowski eksportuje nasiona wyhodowane w kraju do Francji, Niemiec, Czechosłowacji, Danii, Skandynawji, Anglii itd. zjednując sobie u odbiorców za granicznych jak największe zaufanie i poparcie.

Przy działale nasiennym prowadzi firma również obszerny dział narzędzi i przyborów ogrodniczych, który zaopatrzone jest w najnowsze przyrządy zastosowane do ostatnich zdobyczy techniki w tym kierunku.

Jednym też z poważniejszych jest dział preparatów chemicznych, które służą do zwalczania szkodników roślinnych oraz dział nawozów sztucznych.

W czasach powojennych wzrosło się znacznie w społeczeństwie zamiłowanie do kwiatów i roślin a tym samym wzrósł popyt na wszelkie rośliny dekoracyjne jak palmy, araucarie i t. p. Aby zadość uczynić wymaganiom swej licznej klienteli, nabyła firma B. Ho-

gonie, primule, gloxinie i wiele innych pięknych kwiatów oraz w bardzo wielkim wyborze i ilościach różę, drzewa i krzewy owocowe i ozdobne.

Kierownictwo zakładu spoczywa w

Fragment zakładów B. Hozakowski. Obok zbiór pomidorów na nasiona.

Wielka hodowla roślin leczniczych pod Toruniem

**W rozmowie z p. Stanisławem Tomaszewskim
Toruń, ul. Chełmińska 10**

Hodowla roślin lekarskich jest w Polsce najmniej znaną produkcją rolną w przeciwieństwie do zagranicy, która hodowlę taką traktuje już od dość dawna, jako poważne źródło dochodu. Rolnictwo w Polsce nie może się opierać wyłącznie na produkcji zboża, która w dzisiejszych warunkach gospodarczych wcale się nie opłaca. Sprawy tej nie należy bagatelizować i uważać hodowlę ro-

Phalaris canariensis Sem.	1,50
Rafia indyjska Ia (Lyko)	2,20
Sambucus nigra Fl. (bez czarny)	2,—
Tilia Fl. (lipa)	1,75
Verbascum taps. (dziewanna wielkokwiatowa) Fl.	6,—
Verbascum taps. (Folio krajane)	2,50

Firma St. Tomaszewskiego egzystuje od roku 1908. Zakład produkuje wysokowarto-

firma żydowska skupuje z całej Polski surowiec od mniejszych i średnich ogrodników-hodowców, a dzięki urządzeniom i zasobom kapitału zbiera cały zysk, eksportując żądane gatunki.

Otworzenie w Toruniu wzorowej suszarni nasion ziół leczniczych, z powodzeniem mogłoby ożywić drobne gospodarstwa rolne, zmniejszyć bezrobocie, a nawet przekształ-

widzimy, z obszarów o słabej wydajności można uczynić tereny przynoszące niejednokrotnie więcej niż siejba zboża czy sadzenie kartofli. Trzeba jednak pamiętać, że bez odpowiednich urządzeń, można zostać tylko producentem surowca.

Nasuwa się tedy w wypadku p. Tomaszewskiego konieczność uzyskania ok. 50.000 złotych kredytu, któryby zamortyzował się w stosunkowo bardzo szybkim czasie. Niestety, wszelkie starania spełzły dotychczas tylko na pobożnych życzeniach.

Pragnieniem p. Tomaszewskiego, tego bezwątpienia dzielnego przedsiębiorcy i ogrodnika, jest otrzymanie na własność z parcelacji do 20 ha dobrej ziemi, celem zbudowania na niej wielkiego warsztatu nasiewnego, obliczonego głównie na eksport ziół leczniczych.

Starania jego należałoby poprzeć całą siłą, inicjatywa bowiem p. Tomaszewskiego jest naprawdę korzystna dla naszej gospodarki narodowej, zdążającej do rozświetlenia wartości polskiego zioła leczniczego po wszystkich krajach świata.

Artykuł powyższy nie ma celów reklamowych, musimy jednak powiedzieć na zakończenie, że nasiona z F-my Tomaszewski słyną dziś w całej Polsce jak długa i szeroka.

Jeszcze jednym powodem, hamującym rozwój firmy, są nowe plany rozbudowy wielkiego Torunia, przecinające na dwoje tereny p. Tomaszewskiego.

W tych warunkach trudno inwestować, zakładać cieplarnie i szklarnie. Gdy człowiek niepewny jest jutra, traci czasem nawet wiarę w samego siebie. Miejmy nadzieję, że p. Tomaszewski wybrnie cało z kłopotów, czego życzymy mu z całego serca.

KARR.

Od lewej: 1) Zbiór flores romanai (rumianek rzymski). 2) Zbiór flores verbasci (dziewanna); 3) plantacja nasion cebuli;

ślin lekarskich jako uboczne zajęcie lub dodatek do gospodarstwa. Jeżeli kryzys w rolnictwie nadal trwać będzie, to każdy rolnik siłą rzeczy przerzucić się musi na taką produkcję, która się więcej opłaca niż zboże, a przede wszystkim pokrywa ze znaczną podwyżką jego ciężką pracę. Kto się do tego nie zastosuje, utraci grunt i dach nad głową. Rentowność uprawy roślin lekarskich nie ulega żadnej wątpliwości. Oczywiście, że jedne opłacają się mniej, drugie więcej, oraz że plon jednoroczny uprawy, może parokrotnie zapłacić wartość ziemi, z której został zebrany.

Zapyta się teraz rolnik, co się najlepiej opłaca?

Na to daje odpowiedź podręcznik „Hodowla Ziół Lekarskich”. Udziela wszelkich wyjaśnień co do sposobu hodowli ziół w Polsce, oraz zbytu produkcji. Pod hodowlę ziół lekarskich użytkować można nawet najlepsze grunta, mniej urodzajne, jak i piaszki lotne. Jest to prawie że najważniejsze dla rolnika, bo takich gruntów w Polsce mamy wiele, na których się nawet gospodarz przez cały rok wyżywić nie może. To chyba wystarczy, by każdy rolnik nawet zacołany i uparty zastanowił się poważnie nad znaczeniem hodowli roślin lekarskich. Dobrze zebrane zioła lekarskie znajdują zawsze chętnego nabywcę przy wysokiej cenie, co daje 10-krotny wyższy dochód jak z uprawy innych produktów rolnych. Kto się obawia, że nie znajdzie nabywcy, niech się zwróci do Firmy S. Tomaszewski i S-ka — Toruń, ul. Chełmińska 10. Firma ta chętnie usłuży radą i pouczeniem lub poda nabywcę w każdej okolicy.

Zainteresowani sprawą ziół leczniczych, udaliśmy się do wyżej wymienionej firmy. Zapytaliśmy na wstępie, jakie zioła należą do gatunków leczniczych, jakie są ich nazwy w języku polskim i jakie są ceny za 1 kg celem zorientowania szerokich mas rolników i przekonania ich o celowości zaprowadzenia podobnej hodowli.

Oto poniżej rodzaj ziół i cena sprzedaży nasion:

Achillea millefolium (krwawnik posp.) Fl.	zł. 0,60
Anethum foeniculum Fr. (koper włoski)	0,90
Anethum graveolens (koper zwyczajny) Fr.	1,90
Anthemis nobilis (rumianek rzymski) Fl.	2,50
Cannabis sativa (konopie) Sem.	0,80
Carum carvi (kminek) Fr.	1,30
Cnicus benedictus (drapacz lekarski) Hb.	2,50
Coriandrum sativum (kolender) Fr.	0,90
Equisetum arvense (skrzyp polny) Hb.	0,70
Juglans regia (orzec włoski) Fo.	0,80
Matricaria chamomillae (rumianek zwykły) gatunek Ia	2,75
Matricaria chamomillae (rumianek zwykły) gatunek II	1,80
Mentha piperita (mięta pieprzowa)	2,40
Origanum majorana (majeranek otarty) Fo. gat. Ia	1,80
Petroselinum sativum (pietruska siewna) Fr.	3,50
Petroselinum Rad. (krajane)	2,—

ściowe nasiona (warzywa, kwiaty, oraz jak rzekliśmy powyżej — nasiona lecznicze). Teren doświadczalny przy ul. Św. Jerzego 2/8 zajmuje przestrzeń ok. 1 1/2 ha, tereny siewne natomiast obejmujące obszar ok. 20 ha, znajdują się na Bielanych. Same rośliny lecznicze pokrywają powierzchnię 12 ha.

Hodowlę tę p. Tomaszewski rozpoczął niedawno. Tereny są wprawdzie piaszczyste, wymagają jednak dużego wkładu, niemniej jednak pozwalają rokować jak najlepsze nadzieje.

Najlepszym tego dowodem niech będzie zorganizowany przez F-mę Tomaszewski eksport roślin leczniczych do Norwegii, Estonii i Gdańska. Mało tego, Firma otrzymuje zewsząd zapytania, między innymi z Anglii i Ameryki.

I tu właśnie powstaje cały dramat.

P. Tomaszewski, chcąc podnieść poziom uprzemysłowienia swego terenu, rozpoczął trzy lata temu, własnym nakładem, budowę suszarni i łuszcarni nasion. Z powodu braku jakiegokolwiek pomocy robota utknęła na martwym punkcie. Na miejscu przeznaczonym na ruchliwą komórkę gospodarczą stoją niewykończone mury, zarosnięte trawą i dzikim zielskiem. Zmarnowany kapitał i praca.

Nasiona masowo sprowadza się z zagranicy, a tymczasem nasza rodzima inicjatywa rozbija się o brak długoterminowego kredytu.

Polski towar nasion leczniczych nie wszędzie odpowiada wymaganiom zagranicy z powodu braku odpowiednich maszyn i suszarni.

Zdumiewający fakt! Pewna wileńska

cić niektóre większe obszary na zupełnie inny, rentowniejszy system pracy ziołolecznicy.

Ziemia, którą p. Tomaszewski uprawia na Bielanych, tworząc z niej wartościowe plantacje, jest własnością m. Torunia. Jak

Wspaniały krzew nasion buraka (Eckendorfy żółte).

U seniora ogrodnictwa toruńskiego Zakład ogrodniczy Agatona Przeperskiego przy ul. Kozackiej 5-27

W ostatniej prawie chwili wpadamy jeszcze na ul. Kozacką do zakładu ogrodniczego p. Przeperskiego, kończąc w

P. Agaton Przeperski

jego gościnnych progach naszą wędrowkę od ogrodu do ogrodu.

Ogrodnik z urodzenia, p. Przeperski jest ostatnim z żyjących założycieli Towarzystwa Ogrodniczego w Toruniu. —

Od roku 1899, jako dzierżawca zdobywał przez 11 lat piędz za piędzią naszej gleby, aby w roku 1911, przejąć na własność z rąk niemieckich uprawioną i wypielęgnowaną przez siebie ziemię.

Dziś po dziesiątkach lat wytrwałej orki, zakład p. Przeperskiego nie przedstawia się wprawdzie bogato, ale z każdego kąta widać czystość, staranność, planowość raz powziętej pracy i wielkie oddanie swemu zawodowi.

Z każdego słowa wyczuwa się, że p. Przeperski kocha swoją pracę i nie potrafiłby rozstać się z tym, co jest związane z jego upodobaniem.

Zakład ogrodniczy rozciąga się na przestrzeni ok. 2 ha. Nastawiony jest na hodowlę kwiatów, głównie cyklamenów i prymulek, oraz posiada wzorowo zaprowadzoną szparagarnię.

Niewielka bo zaledwie 1/2 morgi przestrzeń oszklona, zbudowana własnoręcznie przez właściciela, stanowi chlubę zakładu dzięki starannemu wykonaniu i planowości.

Niegdyś zakład ogrodniczy pana Przeperskiego był wysokowartościowym ogrodem warzywnym, dziś warunki się

zmieniły. Warzywo nie jest w stanie utrzymać właściciela. Trzeba było zmienić metodę pracy, włożyć nowe fundusze i dać życie nowej gałęzi jaką są kwiaty i nasiona.

Wyróżniony szeregiem listów pochwalnych, odznaczony dyplomem uznania Pomorskiej Izby Rolniczej, nasz senior jest wcieleniem skromności.

Trudno od niego wydobyć choćby kilka słów o sobie, o swej walce nad wyrwaniami ziemi zabory, o trudach jej utrzymania i uprzemysłowienia.

Z każdego jednak ruchu, ze spojrzenia rzucanego to tu, to tam na swój domek, widać, że p. Przeperski ceni ziemię swoją ponad wszystko, nie liczy włożonego w nią grosza i nie rachuje godzin mozolnej pracy od świtu do nocy, byle tylko coraz strojnieszą i coraz bogaciej ubraną była w kwiaty i dary Boże.

P. Przeperski tworzy piękną postać w swoim zawodzie i piękną zapisał kartę w dziejach ogrodnictwa polskiego na Pomorzu.

Szczęść Boże w dalszej pracy!

(K.)

DZISŁAW KARR - JAWORSKI.

Blaski i cienie polskiego hodowcy roślin i kwiatów

Z aparatem fotograficznym w zakładach ogrodniczych pp. A. i B. Puchalskich w Toruniu

„Flora“

Któż z mieszkańców Torunia nie zna wystawy przy ul. Szerokiej 26, podobnej do jakiegoś zaczarowanego ogródka pysznącego się bogactwem barw przedrudnego kwiecia?

Wystawa kwaciarni „Flora“, Toruń, Sze-
roka 26.

Któż z nas z lubością nie zatrzymuje się przed kwaciarnią by spojrzeć choć przez chwilę na ten przedziwny cud na tury jakim są kwiaty?

Kto z nas choć raz nie skusi się by wejść do środka i kupić roślinę czy kwiat cięty, po to tylko by sycić się jego wonią i pieścić wzrok swój w przelotnej chwili?

Ileż radości sprawia się drogim sercu osobom właśnie kwiatem. Nie wszyscy jednak przechodząc obok wystawy „Flory“ zdają sobie sprawę że z okna tego przemawia ćwierć wieku upoczywej pracy, starań, studiów, wysiłków a jakże często i niepowodzeń.

Pp. A. i B. Puchalscy

Ciekawy z natury dziennikarz — przekroczył próg i cofnął się myślą wstecz o całe 25 lat.

Orka na własnym zagonię

P. Puchalscy rozpoczęli pracę w swoim zawieszce dokładnie w 1910 roku. Do Torunia przybyli w pięć lat później. W roku 1919 powstała kwaciarnia zaś w następnym pięcioleciu p. Puchalscy własnym wysiłkiem stworzyli zakłady ogrodnicze przy ul. Wodnej 42 — 48. Tu gdzie dzisiaj wznoszą się cieplarnie, trzynaście lat temu było tylko pole. Na przestrzeni ok. 2 ha powstało wzorowe ogrodnictwo o prawie hektarowej powierzchni zaskłonej i 900 metrów rur utrzymujących sztuczną temperaturę. Trzynaście lat orki na własnym zagonię pozwoliło stworzyć niezależne, niezadłużone przedsiębiorstwo zatrudnia-

jące dziesięciu ludzi i fachowego ogrodnika.

Na miejscu gdzie kiedyś „wiatr hulał w szczyrim polu“ — powstał warsztat pracy, tętniąca komórka gospodarcza, znana we wszystkich główniejszych krajach Europy.

Troski każdego ogrodnika

Do największych trosk każdego ogrodnika, a zatem i pp. Puchalskich należą: woda i koks czyli wilgoć i ciepło Dalej — warunki atmosferyczne.

Bieżący rok był wyjątkowo ciężki. Ostra zima w sanych tylko cieplarniach na ul. Wodnej pochłonęła 1200 centnarów koksu. Są to ogromne sumy wydarte mrozem z kieszeni każdego hodowcy. Na domiar klęski przyszło gorące lato, trzeba było zwiększyć, zdwoić, potroić nawet ilość wody niezbędnej do utrzymania roślin przy życiu.

Sama woda tylko kosztowała w tym roku wielu ogrodników ponad 100 złotych miesięcznie.

Mimo wielokrotnych prób, nie udało się nakłonić Zarządu Miasta do obniżenia ceny za wodę. Wielu ogrodników zostało zmuszonych do wiercenia własnych studzien i zaprzestania korzystania z wody miejskiej.

Mimo troskliwej opieki tysiące roślin zginęło bądź od chłodu, bądź od nadmiernego upału.

— Ogrodnictwo, to gra na giełdzie — mówił pan Puchalski. — Jeden nie szczęśliwy rok wystarczy by przekreślić owoce wieloletniej pracy do tego stopnia, że trzeba znowu szereg lat, by przywrócić stan pierwotny. Jeśli na dobitkę dodatkowo jest obdłużone, lub wogóle nie ma możliwości korzystania z kredytów, wówczas o podniesieniu się z ruin nie ma mowy.

Co innego pole. Tam rok da, rok straci. W przedsiębiorstwach ogrodniczych nie sieje się zboża lecz delikatne rośliny. Jeden zniszczony transport cebulek z Holandii, Belgii czy Francji — to katastrofa. Trzeba wielkiej znajomości fachu i najdalej idącego samozaparcia się, by w latach suszy czy mrozów ratować dobytek przed zagładą. Najsku teczniejszą bronią jest pieniądz — innymi słowy: dużo koksu i jeszcze więcej wody. Za to trzeba niestety płacić.

O zmianę godzin

Nie wszystkie to jeszcze troski. Towar nie wystarcza wyprodukować. Trzeba go umieć sprzedać. Cóż kiedy kwaciarniarz robi się wszelkie trudności, by nie mogli zamienić kwiatów na pieniądze, za który przecież trzeba znowu kupić opał i wodę, nowe cebulki i nasiona.

Chodzi tu o godziny zamykania sklepów. Kwiat dla wielu jeszcze osób jest przedmiotem zbytku. Wieczorem idąc na bal, czy z wizytą, do teatru, na raut itd. setki osób przechodząc mimochodem kupiłoby choćby skromny kwiatek

by sprawić komuś przyjemność, czy odwdzięczyć się za dobre słowo czy dobry uczynek.

Niestety

Kwaciarnie są zamknięte.

A teraz jak to wygląda w praktyce? Zazwyczaj ogrodnicy mieszkają na peryferiach miasta. Bywają zimne mroźne noce, gdy od stołu odrywa cię telefon o godz. np. 8 min. 30.

— Firma X?

— Tak jest!

— Tu dyrektor, albo inżynier, doktor, dobry klient, narzeczony i t. p. — prosi zaraz o bukiet albo kosz kwiatów.

wielkich odbiorców. Weźmy dla przykładu fiolek alpejski, tak bardzo poszukiwany w Warszawie. Trzeba umieć do starczyć duże ilości towaru w takie ręce by z niego otrzymać pieniądze i to w możliwie najszybszym czasie.

Następnie ciężką walkę staczamy z niepolską konkurencją. Dziwna rzecz, że firmy nie polskie otrzymują od swych banków pożyczki, kredyty długo terminowe i t. d.

Znam przedsiębiorstwo na Pomorzu które jest zadłużone do wysokości wielu tysięcy zł., a mimo to posiada najnowocześniejsze i najbogatsze urządzenia

Hodowla gloksinii, specjalność ogr. Puchalskich. Do tejże specjalności należą goździki

— Odmówić? Nie sposób. Tłomaczyć się, że zamknięte? Co? kwaciarnia zamknięta o 8 m. 30? Skandal! A wreszcie któżby nie chciał sprzedać własnego towaru?

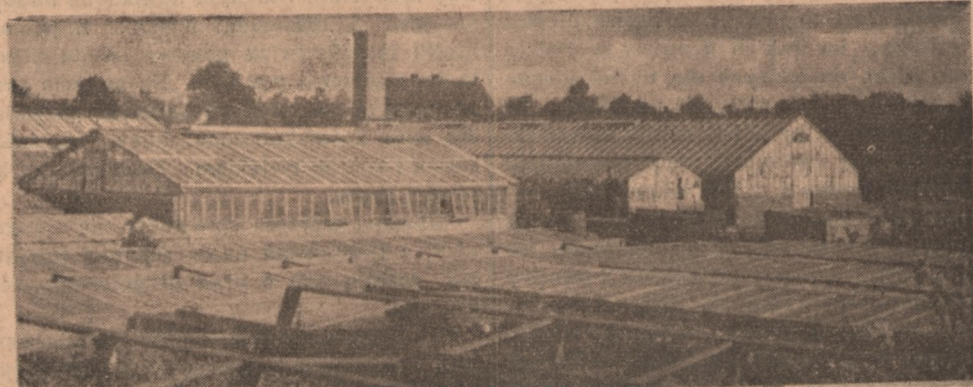
Idzie się tedy w deszcz, mróz, chłód i czarna noc po nieoświetlonej drodze, by tylko nie zrazić sobie klienta.

Praktyka wykazała, że zamykanie

Oczywiście za pożyczone na X lat pieniądze.

Z takim konkurentem walka jest nie równa i bardzo ciężka.

Polskiemu ogrodnictwu potrzebne są stanowczo większe pożyczki. Posiadamy przed sobą wielką przyszłość. Dni estetyki miast, rozwijają w każdym obywa-

Ogólny widok zakładów ogrodniczych pp. Puchalskich w Toruniu.

kwaciarni o godz. 6-ej czy 7-ej — jest absurdem, gdyż kwiat w zimie żyje tylko nocą. Noc go pragnie i stroi się na przyjęcie karnawału.

Konkurencja

— Czy to już wszystkie troski?

— O nie. Przedsiębiorstwo zakrojone na wielką skalę, musi się troszczyć o

telu poczucie piękna, a piękno miasta w dzisiejszym pojęciu jest nierozłączne z zielenią i kwieciem.

Trzeba nam tylko pomóc, i to natychmiast. Podobnie jak turystyka stała się poważnym źródłem dochodu, tak i kwiaty w Polsce — kraju nawskroś rolniczym, mogą przynieść państwu miliony, ale aby je przyniosły, — państwo musi przyjąć nam z pomocą.

Następnie publiczność winna popierać przede wszystkim firmy polskie.

Wystawa 1928 r.

— Czy brał pan udział w jakich wystawach?

— Tak jest. Do najbardziej udanych zaliczam wystawę w r. 1928 w Toruniu. Otrzymałem wówczas najwyższe odznaczenia i nagrody. Firma moja otrzymała medal złoty i srebrny na Wystawie Pom. Izby Rolniczej w Toruniu w 1922 r. za wieniec bluszczowy i całość ogrodnictwa. Medal srebrny na Wystawie Ogrodniczej w Poznaniu 1926 r. za hodowlę goździków, Dyplom Uznania Min. Roln. i Dóbr Państw. na Pomorskiej Wystawie Ogród. Przemysłowej w Toruniu 1928 r. i wreszcie — Wielki złoty Medal Pomorskiej Izby Rolniczej na tejże Wystawie w 1928 r.

Jak pan widzi, na drodze naszego fachu ścielą się czasem i blaski. Uznanie władz dla naszej pracy jest dla nas wielką zachętą do dalszych wysiłków

Jak kupić rzecz wartościową?

Zdecydować kupno przedmiotu, który pociąga nasze oko, który jest nam potrzebny i winien służyć przez długi okres czasu, jest nieraz bardzo trudny. Wielka różnorodność typów, rozbieżność opinii, sądów, niejednokorny wygląd zewnętrzny nie ułatwiają, a utrudniają kupno. A jednak istnieje na to sposób. Porównać, przekonać się osobiście i zdać sobie sprawę, co nas najwięcej interesuje w danym przedmiocie, czego od niego wymagamy, a wybór będzie nieomylny. Są przedmioty, które muszą posiadać dobry smak, miły wygląd zewnętrzny, są i takie, jak radio, dla których decydującym jest ton. Techniczne wykonanie odbiornika radiowego musi być tego rodzaju, aby przede wszystkim ton jego, barwa dźwięku była na najwyższym poziomie. Zapewnia go głośnik z szeroko-wstęgową membraną, odpowiednio dobrane, szlachetne drzewo. Czułość i selektywność, uzyskane dzięki wysokowartościowym cewkom z żelaznymi rdzeniami, to dalsze zalety, o których winno się pamiętać przy kupnie. Trzecia cecha, to estetyczny wygląd zewnętrzny i prosta obsługa. Zespół urządzeń stosowanych w od-

biorniku musi być tak dobrany i takie muszą być rozwiązania, aby polepszenie jednej cechy nie wpływało pogarszająco na inne, jak to miało miejsce dotychczas. Zwłaszcza uzyskanie jednocześnie dobrej selektywności i dobrego tonu jest bardzo trudne. Udało się to uzyskać właśnie w odbiornikach Telefonken dzięki zmniejszonej ilości, ale za to wysokowartościowych obwodów z żelaznymi rdzeniami o specjalnej budowie wolnej od strat elektrycznych. A dalsze zalety nowych odbiorników Telefonken: maksymalna selektywność, zawór przeciwinterferencyjny dla 9 kc, szerokowstęgowa membrana głośnika Telefonken Nawi, udoskonalone magiczne oko AM 2 z trójką, zrównoważenie zakresu dźwiękowego, ciche strojenie, płynna regulacja selektywności i barwy dźwięku, żelazne rdzenie, chassis, wytworona, nowoczesna skrzynka drewniana o wybitnych zaletach akustycznych i szereg innych udoskonaleń — zgodnie współpracują ze sobą, podnosząc do maksimum jakbyś tych, wypróbowanych już na rynku, odbiorników. A więc radzimy posłuchać, obejrzeć i porównać, w ogólnym zarysku

WRZESIEŃ
11-12

Sobota-Niedziela

KALENDARZYK

Sobota 11. 9. — Piotra
i Jacka
Niedziela 12. 9. — Gwi-
dona w.
Poniedziałek 13. 9. —
Filipa

Z miasta

Wielka wystawa kapeluszy damskich w Be-De-Te mieści się na II piętrze Bydgoskiego Domu Towarowego. Wystawa obejmuje ostatnie modele krajowe i zagraniczne od najtańszych i najskromniejszych do najwspanialszych. Wspaniała wystawa zainteresaowała szerokie sfery naszych pań, które w olbrzymiej liczbie przylatują się wyłożonym w Be-De-Te kapeluszm. Wystawa potrwa do 11 bm.

Ważne dla restauratorów. Starosta Grodzki Bydgoski podaje do wiadomości, że w związku z pobycem wojska w Bydgoszczu w dniach 14 i 15 bm., zakłady gastronomiczne mogą otrzymać zezwolenia na przedłużenie godzin policyjnych.

Znalezione przedmioty. W Zarządzie Miejskim w Bydgoszczu — Oddział Porządku Publicznego — złożono następujące przedmioty: portmonetkę z zawartością, okulary, klucze, torebki damskie z zawartością koszy z zawartością mięsa i zeszyty szkolne. Ponadto zgłoszono jedno przybłakane prosie. Prawo własności zgłosić należy w wymienionym urzędzie, ul. Grodzka 25, pokój 18.

Prezydent miasta Bydgoszczy p. L. Barczewski wygłosi w niedzielę, dnia 12 września r.b. o godz. 20-tej ze studnia bydgoskiego Radia Polskiego apel do społeczeństwa w sprawie przywitania Armii w Bydgoszczu.

KRONIKA POLICYJNA.

Kradzieże rowerów. Przy ul. Dworcowej dokonano ostatnio dwóch kradzieży rowerów. I tak p. Helmutowi Miedzińskiemu (Sowińskiego 28) skradziono rower z korytka domu przy ul. Dworcowej 9, a p. Stanisławowi Kęcińskiemu (Rupienica 12) z podwórza domu przy ul. Dworcowej 2.

Kradzież kwiatów z cmentarza. Niej. Waleria H. (Sandemierska 18) dokonywała systematycznych kradzieży kwiatów z grobów cmentarnych. Złodziejkę przytrzymał. Czekają ją nieprzemijająca sprawa sądowa za profanację cmentarza.

Okradła współpracowniczkę. 17-letnia Maria N., robotnica sezonowa, bez stałego miejsca zamieszkania, zatrudniona ostatnio w Kasprowie powiatu bydgoskiego, włamała się do domu zamieszkałego przez inne robotnice i skradła całą posiadaną przez nie garderobę i bieliznę. Ażeby ukryć kradzież, podpaliła słomę w łóżkach. Pożar na szczęście ugaszono, a złodziejkę i podpalczkę aresztowano i przekazano do dyspozycji władz sądowych.

Nieszczęśliwe wypadki. Zatrudniona w Tartaku Polskim 17-letnia Anna Szlachciak zam. w Brdziejusiu (ul. Łowicka 56) podczas pracy została potrącona lorką i upadła tak nieszczęśliwie, że złamała lewą rękę i wybita wszystkie zęby. P. Sz. odstawiono do szpitala miejskiego. — Do szpitala Diakonickiego przewieziono 9-cio letnią Stefanję Kaczyńską (Bocianowo 14). Dziewczynka upadła na podwórzu domu i złamała sobie rękę.

Ze sportu

KTO LEPSZY?

Ligowa „Warszawianka“ czy reprezentacja Pomerza?

Na to pytanie da nam odpowiedź niedzielny mecz piłkarski w Bydgoszczu. O godz. 15.30 oglądać będziemy na Stadionie im. Marszałka Piłsudskiego niezwykle atrakcyjne zawody. Ligowa „Warszawianka“ przyjeżdża do Bydgoszczy w pełnym składzie. Silnemu zespołowi ligowemu, który m. in. rozgromił w bieży sezonie groźną drużynę A. K. S., przeciwstawi się piłkarska reprezentacja Pomerza. Kto zwycięży? Na to pytanie trudno odpowiedzieć. Zgrana ze sobą drużyna ligowa stanowi bardzo groźnego przeciwnika dla zbranego ad hoc zespołu najlepszych piłkarzy Pomerza. Mam nadzieję, że nasi chłopcy zagrają ambitnie i nie poniosą klęski na własnym boisku. Zawody te odbędą się w niedzielę, 12 bm. z okazji 15-lecia istnienia P. m. OZPN.

Ligowa „Warszawianka“ przyjeżdża w etatowym swoim składzie, jak następuje: bramkarz — Jachimek, obrońca — Martyna i Jęksch, pomoc — Sochan, Cebulak i Sroczyski, atak — Pyrich, Święcki, Smoczek, Kniola i Krawczyk.

GRUDZIĄDZ — BYDGOSZCZ W LEKKIEJ ATLETYCE.

W niedzielę, dnia 12 bm. o godz. 8.15 udaje się reprezentacja Bydgoszczy do Grudziądza na trzecie międzymiastowe spotkanie lekkoatletyczne. Zawody odbędą się w konkurencji pań i panów. Bydgoszczanki przegrają zdecydowanie do pań Grudziądza. natomiast panowie będą odnosić straty przez swoje punkty. Czy jednak zdołają wyrównać lub nawet zwyciężyć, trudno na to w tej chwili odpowiedzieć. W roku ubiegłym w ogólnej punktacji zwyciężył Grudziądz różnicą zaledwie 2 pkt. Walka zapowiada się więc niezmiernie ciekawie i emocjonująco.

Pospieszne przygotowania Bydgoszczy do uczczenia Marszałka Smigłego-Rydz

Bydgoszcz żyje obecnie gorączkowymi przygotowaniami do niemal historycznej dla miasta chwili powitania w murach sławnej naszej Armii, wracającej dnia 15 b.n. z manewrów przeprowadzonych obecnie w Polsce zachodniej.

Prace przygotowawcze są w pełnym toku. Całą ul. Gdańską, Plac Teatralny, ul. Marszałka Focha i inne arterie centrum udekorowano już wysokimi białymi słupami w odstępach 10-cio metrowych. Ze słupów tych zwisają chorągwie o barwach narodowych. U zbiegu ul. Dworcowej i Gdańskiej oraz Gdańskiej i Placu Teatralnego ustawione będą wspaniałe bramy triumfalne z odpowiednimi napisami. Również właściciele sklepów rozpoczęli dekorowanie wystaw i witryn sklepowych. Najpiękniejsze zabytki miasta, a zwłaszcza wartościowe architektonicznie kościoły, tonące będą w powodzi światła reflektorowych. Szczególnie odświetnią szatę wdzieje Państwowe Gimnazjum im. Marszałka Smigłego Rydza przy ul. Grodzkiej. Dyrekcja gimnazjum rozpięła w tym celu konkurs dekoracyjny, w którym uczestniczą uczniowie wyższych klas. Dekoracja gmachu szkolnego zmontowana zostanie przez wychowanków wedle nagrodzonego projektu.

Szereg bydgoskich organizacji zawodowych, sportowych i społecznych odbyło już posiedzenia w sprawie udziału w hołdzie Armii oraz korowodzie na Brdziej. Towarzystwo Kupców na posiedzeniu w dniu 9 bm. uchwaliło złożyć na ręce Naczelnego Wodza dla Armii dar w postaci karabinu maszynowego lub też równowartości gotówkowej. Z tą myślą nosi się również rzemieślnicy bydgoskie, które ofiarować ma Armii kilka karabinów maszynowych. Myśl darów dla Armii nurtuje również i inne miejscowe organizacje zawodowe.

10-ciolecie Bydgoskiego Domu Towarowego
Be-De-Te - drugi największy magazyn kupiecki w Polsce - osiągnął najwyższy szczebel doskonałości kupieckiej

W samym sercu Bydgoszczy, u zbiegu ulic Dworcowej i Gdańskiej, mieści się olbrzymi pięciopiętrowy gmach handlowy, który potężne robi wrażenie na każdego, przybywającego do Bydgoszczy. Oto prawdziwy pomnik wysokiej zachodnio-europejskiej kultury kupieckiej — Bydgoski Dom Towarowy, zwany popularnie Be-De-Te. Piękne wystawy sklepowe, wyczone w kilkunastu olbrzymich oknach, pociągają widać. Mają one jakąś dziwną siłę magiczną: trzeba wejść do magazynu. I każdy, oglądający nie tylko olbrzymi gmach handlowy oraz wspaniałe dekoracje okien wystawowych, ale olbrzymie wnętrza magazynu, musi podziwiać przeogromny rozmach kupiecki. To też zarówno w Bydgoszczu jak i w sąsiadujących z nią powiatach Be-De-Te jest przedsiębiorstwem ogólnie znanym i nadszyczą popularnym.

Ktokolwiek czynił zakupy w wielkich domach towarowych zagranicą, ten wie, że najlepszy gatunkowo i najtańszy stosunkowo towar zakupić można w największych domach towarowych, gdzie wybór towarów jest ogromny i gdzie każdego klienta obsłużą się jak najlepiej.

Obecni właściciele i kierownicy Be-De-Te jest drugim największym magazynem kupieckim w Polsce. To też my, Bydgoszczanie, możemy być dumni, iż w naszym grodzie mamy tak poważną placówkę handlową i gospodarczą, której imię znane jest daleko i szeroko.

Wobec wielkiej roli, jaką Bydgoski Dom Towarowy odgrywa w życiu gospodarczym naszego miasta, pragniemy zaznaczyć, że obecni właściciele i kierownicy Be-De-Te podnieśli to przedsiębiorstwo na najwyższy szczebel doskonałości kupieckiej.

Be-De-Te jest spółką z ograniczoną odpowiedzialnością. Właścicielami i zarządcami Be-De-Te są ogólnie znani i poważni kupcy pp.: Władysław Maciejewski i Bronisław Kentzer, w których też sprężystym ręku spoczywa kierownictwo Bydgoskiego Domu Towarowego. Ostatnio do zarządu Be-De-Te dokooptowany został zna-

W korowodzie uczestniczyć będą efektywnie udekorowanych barkach organizacje zawodowe i sportowe. Na barce, ufundowanej przez Towarzystwo Kupców, widnieć będzie napis: „Siła zbrojna — rękojmią rozkwitu handlu“. Podobne barki wystawia Towarzystwo Rzemieślników Chrześcijan oraz Bydgoski Komitet Towarzystw Wioślarskich. Na Brdziej odbędą się defilada udekorowanych łodzi wioślarskich, kajaków i żaglówek. Nadto udekorowane będą wszystkie przystanie wioślarskie. Bydgoski Komitet Towarzystw Wioślarskich dokłada wszelkich sił, ażeby bydgoski ośrodek wioślarski, jako jeden z największych i przodujący w Polsce w wynikach sportowych, w dniu 15 bm. godnie się zaprezentował.

Powiat bydgoski w hołdzie Wodzowi Narodu i Wojsku

W celu omówienia i zorganizowania udziału powiatu bydgoskiego w wielkim Święcie Wojska w dniu 15 bm. odbyło się w tych dniach pod przewodnictwem niestrudzonej działaczki społecznej p. starościny Suskiej zebranie komitetu powiatowego. Na zebraniu tym uchwalono, że powiat bydgoski przedstawi w korowodzie przed Panem Marszałkiem fragmenty z rolnictwa i pokrewnych dziedzin.

Przewidzianych jest 7 tratów z powiatu, które przedstawiać będą następujące działy: rybołówstwo, len polski, strażactwo, pszczelarstwo, kwaciarstwo prace na roli i leśnictwo.

Każdy dział ma swego patrona. Patronat ogólny spoczywa w rękach p. starościny Suskiej, kierownikiem całości jest p. inż. Zgirski, dyr. kolejejk powiatowych. Kierownictwo artystyczne spoczywa w rękach p. Hawrylkiewicza,

sprawy techniczne opracowuje p. inż. Zgirski, bud. pow. p. Fischer i prof. Brueckner, sekretarzem jest p. Eisop.

Organizacje i zawody powiatu bydgoskiego reprezentowane będą na barce holdownicznej. Przedstawicielki włościanek złożą wieniec dożynkowy w kształcie dzwonu. Serce dzwonu zawierać będzie adres holdowniczny. Przy dźwiękach hejnału odgranego na rogach przez wychowanków szkoły leśnicznej w Margoninie, przedstawiciele leśników wręczą Panu Marszałkowi emblemat leśników wyrzeźbiony w dębie.

Wszystkie organizacje powiatu składają starą, by w odpowiednim świetle przedstawić Wodzowi Narodu wszystkie działy przemysłu powiatu, postawionego dzięki staraniom p. starosty Suskiego w rzędzie pierwszych powiatów Polski.

NOCNY DYŻUR APTEK.

Dyżur pełnią od dnia 6 do 12 bm. Apteka przy Bielawach ul. Gdańska 91, tel. 1467; apteka pod Łabędziem, ul. Gdańska 5 tel. 3204 i apteka Staromiejska, ul. Długa 39 tel. 3300.

Z TEATRU MIEJSKIEGO.

W sobotę odbędzie się premiera z niecierpliwością oczekiwaną sensacyjnej komedii Vaszaryego „Małżeństwo“, której ciekawy temat jak też i pierwszorzędne walory sceniczne zjednały tej sztuce niepośledni sukces na wszystkich scenach europejskich. Nowo zmontowana scena rotacyjna znajduje tu pełne zastosowanie. Wnikliwa reżyseria K. Koreckiego uwydatnia należyście wszelkie zalety sceniczne.

„Arleta i zielone pudła“ po cenach znizowanych. W nadchodzącą niedzielę, dnia 12 b.m. o godz. 16 odbędzie się pierwsze przedstawienie popularniowe, które wypelni lekka komedia francuska „Arleta i zielone pudła“ G. i A. Acremant. Bilety są już w przedsprzedaży.

W niedzielę wieczorem po raz drugi „Małżeństwo“ Vaszaryego.

Wkrótce odbędzie się jedyny występ Orkiestry Kameralnej Berlińskiej Filharmonii pod dyrektcją Hansa von Bena.

REPERTUAR KIN:

APOLLO: „Dinky“ i „Małżeństwo z pozoru“ oraz nowy tygodnik i kronika Pat'a.
ADRIA: „Naręczona z przypadku“ i nadprogram.

BAŁTYK: „Samochód nr. 99“ i nadpr.
KRISTAL: „Dorożkarz nr. 13“ (film polski) oraz tyg. „Pata“.

MARYSIENKA: „Czarny hrabia“ (Pat i Patachon) i nadprogram.

REWIJA: „Miaso Aratol“ oraz nowy tyg.

Wylosowane bony inwestycyjne w dniu 9 bm.

Wylosowane zostały do umorzenia Bony Funduszu Inwestycyjnego oznaczone nr. 579, 5595, 13876, 14873, 24401, 37003 i 39222.

Ważne dla rolników

W sobotę, dnia 11-go bm. o godz. 12.15 wygłosi inspektor Centralnego Biura do Spraw Finansowo Rolnych w Warszawie prelekcję przez radio na wszystkie rozgłośnie o temacie zmniejszenia zadłużenia rolników z reszty ceny kupna ziemi i z udziałów rodzinnych. Wszyscy rolnicy, którzy posiadają zadłużenia czy to z tytułu reszty ceny kupna, czy też z udziałów rodzinnych, zechcą wykorzystać nadarządzając się okazję i zaznajomić się z przysługującymi im ulgami.

Ostrzeżenie dla abonentów telefonicznych

Pojawiają się osoby, które ofiarowują abonentom telefonicznym kupno różnych części dodatkowych do urządzeń telefonicznych, które to części mają ułatwić wzgl. ulepszyć korzystanie z telefonu jak np. specjalne wkładki do mikrofonu, aparaty samokasujące, przyrządy zapobiegające skreczeniu się sznurów itp. przedmioty. W praktycznym użyciu części te nie odpowiadają zazwyczaj swemu celowi lub są wręcz szkodliwe dla telefonu. Rozpowszechniane są też bez sprawdzenia i wypróbowania przez organa Zarządu p. p. „Polska Poczta, Telegraf i Telefon” i nie posiadają aprobaty Ministerstwa Poczty i Telegrafów.

W interesie P. T. abonentów telefonicznych przypominamy, że według § 11 ustępu 2 ordynacji telefonicznej nie wolno abonentowi dokonywać żadnych zmian w abonowanym urządzeniu telefonicznym. Ostrzeżamy wobec tego P. T. abonentów przed kupnem i zastosowaniem bezwarściociowych przedmiotów, gdyż z tej przyczyny mogą się jedynie narazić na straty.

Giełdy

NOTOWANIA GIEŁDY WARSZAWSKIEJ

Dewizy

Belgia 89.20 — 89.38 — 89.02; Berlin 212.97 — 212.11; Gdańsk 100.20 — 99.80; Amsterdam 290.80 — 291.52 — 290.08; Kopenhaga 117.00 — 116.51; Londyn 26.17 — 26.24 — 26.10; N. York 5.29 jedna ósma — 5.30 trzy osme — 5.27 siedem ósmych; Kابل 5.29 i pół — 5.30 trzy czwarte — 5.25 i ćwierć; Oslo 181.50 — 181.85 — 181.17; Paryż 18.70 — 18.91 18.61; Praga 135.33 — 134.87; Zürich 121.70 — 122.00 — 121.40; Wiedeń 99.20 — 98.80; Mediolan 27.98 — 27.78; Helsingsfors 11.60 — 11.54; Montreal 5.30 i ćwierć — 5.27 trzy czwarte; Tel Aviv 26.24 — 26.10. — Tendencja słabsza.

Waizny

Belgi belg. 89.38 — 89.95; dolary amer. 5.29 i pół, 5.27; dol. kanad. 5.29 i pół — 5.27; floreny holend. 291.52 — 289.80; fr. franc. 18.01 — 18.50; fr. szwajc. 129.00 — 121.20; funty ang. 26.24 — 26.08; guldeny gd. 100.20 — 99.80; kor. czeskie 17.90 — 17.10; kor. duńskie 117.09 — 116.25; kor. norweskie 131.83 — 130.85; kor. szwedzkie 135.83 — 134.95; liry włoskie 23.80 — 23.10; marki fińskie 11.60 — 11.20; marki niem. 132.00 — 126.00; szyl. austr. 98.50 — 96.50; marki srebrne 136.00 — 130.00. Tel Aviv 26.20 — 25.90.

Akcje

Bank Polski 105.50 — 105.75; Cukier 34.00; Węgiel 24.00 — 24.50.

Papiery

4 i pół proc. wewnętrzna 55.88 — 54.38 — 56.00. 3 proc. inwest. pierwsza emisja 66.50 — 66.75 serie 82.25; 5 proc. konwersyjna 67.00; 4 proc. premj. dolarowa 38.00 — 38.20; 4 proc. konsolid. 57.38 — 57.18 ostat drobne; 4 i pół proc. pozost. ziem. kred. seria k 55.63; 3 proc. ziemskie dol. kupon 32.12; 4 i pół proc. ziemskie seria piąta 55.90; 5 proc. Warszawa 1932 r. 62.25 — 61.75 — 62.50; 5 proc. Kaliszka 1933 r. 49.75 — 5 pro. Lublina 1933 r. 51.25; 5 proc. Łódź 1933 r. 55.75 — 55.00 — 55.50; 6 proc. obl. Warszawa cema i dziewiąta emisja 60.25. Tendencja dla pożyczek nieco słabsza, dla listów utrzymana dla miejscich nieco słabsza.

GIEŁDA ZBOŻOWO TOWAROWA w POZNAŃU.

z dnia 10 września 1937 r.

Ceny transakcyjne: żyto zdatne do przemiału 105 ton, 23.25; ceny orientacyjne: żyto 22.25 — 22.50; pszenica 30.25 — 30.75; maki żytnie i pszenne wszystkie gatunki o 25 groszy niżej, stęmię lniane 44.00 — 47.00, reszta bez zmian, ogólne usposobienie spokojne.

Obrot: żyta 1098, pszenicy 318, jęczmienia 629, owsa 60.

GIEŁDA ZBOŻOWO TOWAROWA w BYDGOSZCZY.

z dnia 10 września 1937 r.

Zboża: żyto 23.25 — 23.50; pszenica 29.75 — 30.25; owsa 19.75 — 20.25; jęczmień browarowy 22.00 — 23.00; 114-115 f. h. 19.75 — 20.00; jęczmień 109-110 f. h. 18.75 — 19.25. Usposobienie: stabilne.

Przetwory młynarskie:

Nowe standardy: mąka żytnia gat. I 0-65 proc. 33.50 — 34.00; mąka żytnia razowa 0-95 proc. 29.00 — 30.00; mąka pszenna gat. I wyciągowa 0-30 proc. w. w. 50.50 — 51.50; mąka pszenna gat. IA 0-50 proc. w. w. 48.00 — 47.50; mąka pszenna gat. IA 0-65 proc. w. w. 44.00 — 45.50; mąka pszenna razowa 0-25 proc. w. w. 37.75 — 38.75; otręby żytnie z przemiału stand. 16.00 — 16.50; otręby pszenne mialkie z przem. stand. 17.50 — 17.75; średnie 17.00 — 17.25; grube 18.00 — 18.25; otręby jęczmieńne 16.00 — 16.50; kasza jęczmieńna krajana w. w. 31.00 — 32.00; peczak 31.00 — 32.00; pertowa 49.00 — 44.00.

Artykuły strączkowe.

Groch: Wiktoria 22.00 — 25.00; groch Folgera 22.00 — 24.00; groch polny 21.00 — 23.00.

Nasiona.

Rzepak zimowy bez worka 55.00 — 57.00; rzepak zimowy bez worka 51.00 — 53.00; mak niebieski 71.00 — 74.00; siemię lniane 45.00 — 47.00; gorczyca 39.00 — 41.00.

Artykuły pastewne i inne.

Makuch lniany 24.50 — 25.00; makuch rzepakowy 20.00 — 20.50; makuch sonecznikowy 40 do 42 proc. 25.50 — 26.00; sruł soja 25.50 — 26.00; ziemniaki fabr. za kg. pr. franco fabr. 19 — 20; płatki ziemniaczane 16.00 — 17.00; słoma żytnia prasowana 5.75 — 6.25; siano nadnoteckie luzem 8.75 — 9.25; siano nadnoteckie prasowane 9.50 — 10.00. Ogólne usposobienie: spokojne.

Wiadomości sportowe

DWA MECZE NASZEJ REPREZENTACJI PIŁKARSKIEJ 10 PAŹDZIERNIKA

W dniu 10 października piłkarze polscy po raz drugi w tym sezonie walczyli będą na dwóch frontach, a mianowicie przeciwko Lotwie w Wilnie i przeciwko Jugostawii w Katowicach.

Mecz z Jugostawią należy do cyklu rozgrywek eliminacyjnych o mistrzostwo świata.

SZYMURA ZNOKAUTOWAŁ PRZYBYLSKIEGO

Poznań. PAT. W pierwszym meczu hokejskim o drużynowe mistrzostwo okręgu poznańskiego Warta po bardzo zaciętej walce pokonała drużynę HCP. w stosunku 11:5. Wyniki według kolejności wag przedstawiają się następująco:

Lisza (HCP) pokonał na punkty Bazarніка; Kolecki (HCP) znokautował w 2 rundzie Sobkowiaka II; Walkowiak (HCP) zremisował z Frankowskim; Vogt (W) pokonał na punkty Sobczaka; Welski (W) pokonał na punkty Kaźmierczaka I; Szymura w drugim starciu pokonał przez K. O. Przybyskiego z HCP; Białkowski (W) pokonał nieznanie na punkty Adameczyka.

VI WYŚCIG KOLARSKI DO MORZA.

VI-ty wyścig kolarski do morza im. Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego odbędzie się w dniach 14-19 bm.

Wyścig zapowiada się pod względem sportowym bardzo interesująco, gdyż udział wzięć poza drużyną naszą, która zdaży wrócić z Węgier, byli mistrzowie oraz doskonali zawodnicy polscy, którzy w r. b. nie

brali udziału w zawodach kolarskich.

Na listę zgłoszeń zapisali się już: Lipiński — zwycięzca III wyścigu dokoła Polski, Oszejników — najlepszy z Polaków w zeszłorocznym meczu z Niemcami na trasie Berlin-Warszawa.

Zgłosili się również młodzi kolarze, którzy wyróżnili się w ostatnim wyścigu dokoła Polski, Wiśniewski i Urbaniak.

GRUDZIĄDZ — BYDGOSZCZ W LEKKOATLETYCE.

W niedzielę nadchodząca odbędzie się w Grudziądzu międzymiastowy mecz lekkoatletyczny Bydgoszcz-Grudziądz.

Spotkanie to rozegrane będzie po raz trzeci. W pierwszym meczu zwyciężyła Bydgoszcz różnicą 8 pkt., w drugim — Grudziądz różnicą 2 pkt.

TOROWE MISTRZOSTWA BYDGOSZCZY.

W dniu 26 bm. rozegrane zostaną kolarskie mistrzostwa torowe Bydgoszcz.

Program przewiduje biegi — nowicjuszy, seniorów, pań, wyścig amerykański oraz na 50 km.

ZARZĄD P. Z. L. A. PODAŁ SIĘ DO DYMISJI

Solidaryzując się ze swym prezesem inż. Znajdowskim, zarząd PZLA w komplecie podał się do dymisji.

Nadzwyczajne walne zebranie PZLA wyznaczone na dzień 10 października w Warszawie. Do tego czasu dotychczasowy zarząd pełnić będzie normalnie swoje funkcje.

Wszystkim PP. Restauratorom i Właścicielom Piwiarni w Rypinie powiecie mamy zaszczyt zakomunikować, iż otworzyliśmy z dniem 1 bm w Rypinie

sklep hurtowej sprzedaży piwa, lemoniad i wody sodowej pod firmą

Pierwsza chrześcijańska hurtownia piwa w Rypinie

H. Myśliński i S-ka

Polecając szerokiemu ogółowi kupców-chrześcijan nasze nowo otwarte przedsiębiorstwo, oferujemy piwa jasne-pełne, ciemne słodowe, jasne i ciemne dubeltowe, pierwszorządnej jakości lemoniady oranżady i wody sodowe w butelkach i jednocześnie prosimy o poparcie jedynej tego rodzaju chrześcijańskiej placówki w Rypinie.

Rzeczelną obsługą — Niskie ceny — Pierwszorzędny towar, produkt Browaru Pomorskiego Józefa Chronowskiego z Torunia.

Dostawa na każde życzenie.

Adres biura: Warszawska 13, tel. 97, składnica Rynek 22, (dom notariusza p. Arendta).

Z poważaniem

Pierwsza Chrześcijańska Hurtownia Piwa w Rypinie.

1960

RKS Bałtyk Gdynia — WKS Gryf Toruń

Pierwszy mecz hokejski w bieź, sezonie o drużynowe mistrzostwo Pomorza klasy A rozegrany zostanie w niedzielę dnia 12 bm. o godz. 19 w hali Okręg. Ośrodka WF przy ul. Wały w Toruniu. Drużyna hokejska „Bałtyk” jest w Toruniu mało znana. Przed stawia natomiast na wybrzeżu morskim najsilniejszy zespół hokejski i należy do rzędu drużyn bardzo groźnych. Zawodnicy „Bałtyku” odznaczają się niesłychaną siłą ciosu, morderczym tempem i niebawoma ilością uderzeń. Jest to typowe dla drużyny robotniczej, która daży do zwycięskiego spotkania największą ilością uderzeń. Najlepsze punkty Bałtyku to Sowiński, Juchnicki i Witold, którzy daleko odbiegają od poziomu pozostałych zawodników i którzy

stanowią klasę rzeczywiście dobrych bokserów.

8-kę WKS Gryfu czeka ciężkie zadanie na własnym ringu w Toruniu. Zrobiliśmy wszystko, aby zmobilizować nasz kompletny zespół i wykaaź publiczności Torunia, że godni jesteśmy tytułu mistrza Pomorza.

Bilety na powyższe zawody otrzymać można już od godz. 18 przy kasie w Okręg. Ośrodku WF przy ul. Wały.

Jak się dowiadujemy doskonały bokser Gryfu Lelewski po odbyciu czynnej służby wojskowej, pozostaje nadal w Toruniu, dzięki życzliwości prezydenta miasta Torunia p. Raszel, który zapiekiował się naszym bokserem.

HUMOR

SMAKOSZ W RESTAURACJI

Co pan sobie życzy?
— Przede wszystkim tuzin ostrzy z sosem pomidorowym.
— Proszę bardzo.
— Potem omlę z szynką i z parmezanem, ale z oryginalnym parmezanem!
— Słucham pana.
— Dalej roastbef, wypieczony i bez tłuszczu.
— Proszę bardzo.
— Do tego frytki ze świeżym masłem.
— Tak, proszę.
— A na deser ciasto z jabłkami, kieliszek benedyktyna i czarna kawa.
— Już się robi, proszę pana.
— No tak, życzylibym sobie zjeść taki obiad. Mój lekarz nie pozwala mi jednak opychać się smakołykami. Zadysponował obiad, składający się ze szklanki zimnego mleka i biszkoptu angielskiego. Proszę więc o mleko i biszkopt.

SPIEWAK.

— Wczoraj zaasekurowałem się na sumę 100.000 franków na wypadek utraty głosu.
— Tak, a dlaczego towarzystwo nie wypłaciło panu pieniędzy? (Journal)

NIEPOROZUMIENIE.

— Oskarżony przyznaje się, że pocałował tę panią i gdy się rozplakała, pocałował ją powtórnie?
— Tak, panie sędzio, myślałem, że to były łzy radości. (Tit-Bits)

TRUDNE PYTANIE

Mały Franio opowiada swym rodzicom o swym pierwszym dniu w szkole.
— Ale dziś mieliśmy ciężką lekcję. — Takie trudne pytania pani mi zadawała!...
— A o co pytała się ciebie!
— No, kiedy się urodziłem i jak na imię mamie i tacie... (Bi-Ba-Bo)

SYNEK BIUROKRATY

— Tatusiu, czy te kasztany same opadają?
— Same.
— A od której do której godzin to robią!... (Bi-Ba-Bo)

KTO ZWYCIĘŻY?

Gdy pewnego dyplomata angielskiego zapytano, co sądzi o szansach zwycięstwa jednej lub drugiej strony w toczącej się obecnie wojnie chińsko-japońskiej, odpowiedział: Kto zwycięży, nie wiem. Wiem natomiast z całą pewnością, kto będzie po-
— !!!
— My, bia!.

ON TEŻ!

— Ja też studiowałem za młodych lat!
— Prawo? Medycyna?
— Nie, Jadiespisy! (Jugend)

BIAŁY KRUK

— Nabyłem we Włoszech niezwykle rzadki i cenny zabytek: wieczne pióro, którym Dante pisał swoją „Boską Komedię”.
— Ależ wówczas nie znano jeszcze wiecznych piór!
— Tak, i dlatego też to pióro jest takie cenne! (Journal).

ZÓŁW WIŚLANY

— Na kapitana okrętu mówią „wilk morski”.
— A jak nazywał kapitana barki.
— Jak sądził: Okręt jedzie szybko, a barka!
— Aha, wiemy żółw wiślany! (Bi-Ba-Bo)

Miedzynar. kongres grafologów

W Paryżu odbędzie się w dniach od 19 do 22 września rb. III międzynarodowy kongres grafologów. Kongres zajmie się obok zagadnienia analizy pisma także sprawą zastosowania grafologii w sądownictwie i medycynie.

W zjeździe wezmą udział m. in. przedsta-wiciele Niemiec, Szwajcarii, Francji, Włoch, Belgii, Anglii, Stanów Zjednoczonych A. P., Rumunii, Czechosłowacji i Rosji Sowieckiej.

Uczestnicy kongresu przyjęci zostaną przez prezydenta Lebrun'a.

Programy radiowe

Sobota, dnia 11 września

PROGRAM OGÓLNOPOLSKI

6.15 Pieśń „Kiedy ranne wstają zorze”. 6.15 Gimnastyka. 6.38 Muzyka. 7.00 Dziennik poranny. 7.10 Muzyka. 7.45 Audycja dla szkół. 8.10-11.15 Przerwa. 11.15 Audycja dla szkół: „Splewajmy piosenki” — prowadzi prof. Bronisław Rutkowski. 11.40 Fryderyk Delius; Jarmark w Brigg — płyty. 11.57 Sygnał czasu i hejnał z Krakowa. 12.03 Dziennik południowy. 12.15 Aktualna pogadanka rolnicza. 12.25 Orkiestra rozrywkowa pod dyr. Bronisława Naguleskiego (z Łodzi). 13.00-14.45 Przerwa (patrz program Kolor-dzi). 15.45 Wiadomości gospodarcze. 16.00 Teatr Wybórni dla dzieci młodocnych: „Jak królewna małą kuchareczką została” — słuchowisko Lucyny Krzemienieckiej. 16.30 „Pozegnanie lata” korowód z pieśnią i muzyką po ulicach Warszawy. Wykonawcy: Wanda Wermińska, Tadeusz Luczak, Tadeusz Olcza oraz chórz i Mała Orkiestra P. R. pod dyr. Zdzisława Górzyskiego. W przerwie i ok. godz. 17.00: Lato się kończy — felieton Heleny Boguszewskiej. W przerwie II ok. godz. 17.40: Pogadanka aktualna. W przerwie III ok. godz. 17.50 Program na jutro. 19.15 Koncert Orkiestry Filharmoni Warszawskiej pod dyr. Józefa Ozmińskiego z Ciechocinka (przez Toruń). 19.50 Wiadomości sportowe. 20.00 Audycja dla Polaków za granicą: „Jak żyją i pracują Polacy w Paranie” — audycja w opracowaniu Stanisława Sumińskiego. 20.45 Dziennik wieczorny. 20.55 Przegląd prasy rolniczej inż. Irena Niewodniczańska (z Wilna). 21.05 Las gra — ballady i pieśni Schumann'a i Schuberta (z Wilna). 21.45 Nowości literackie — omówi Stanisław Adamczewski. 22.00 Tańce słowiańskie w wykonaniu orkiestry pod dyr. A. Hermana (z Krakowa). 22.50 Ostatnie wiadomości dziennika wieczornego, przegląd prasy i komunikat meteorologiczny.

ROZGŁOSIŃA POMORSKA

11.40 Fryderyk Delius — Jarmark w Brigg — płyty z Warszawy. 12.15 Aktualna pogadanka rolnicza (z Warszawy). 13.00 Orkiestry i pieśniarze — płyty. 15.00 Melodia za melodią — płyty. 15.40 Wiadomości z Pomorza. 19.00 Nasz program. 19.10 Wiadomości sportowe z Pomorza. 19.15 Koncert orkiestry Filharmoni Warszawskiej pod dyr. Józefa Ozmińskiego z Ciechocinka. 23.00 Tańce i piosenki — płyty.

Niedziela, dnia 12 września

PROGRAM OGÓLNOPOLSKI

8.00 Sygnał czasu i pieśń „Ave Maria”. 8.03 Dziennik poranny. 8.15 Audycja dla wsi. 9.00 Koncert Rozgłośni Poznańskiej pod dyr. Ferdynanda Kowalka (z Poznań). 9.30 Regionalna transmisja z Chelmina z okazji „święta Ziemi Chelmińskiej”: a) Pieśni ludowe w wyk. chórow kościelnych z Chelmszczyzny, b) Uroczyste nabożeństwo z katedry chelmskiej. Kazanie wygłosi ks. German Gawroński. Sprawozdawca — prof. Henryk Mościcki. 11.57 Sygnał czasu i hejnał z Krakowa. 12.03 Radosny poranek — płyty. 13.00 Przegląd kulturalny. 13.10 Gdy zadźwięczą mandoliny — koncert popularny w wykonaniu orkiestry mandolinistów. 13.15 Wskrzeszenie muzyki dawnej: „Chór Orlanda”. Transmisja z Pawilonu Radiowego na Targach Wschodnich we Lwowie. 14.40 Transmisja fragmentu „Dożynek” z folwarku Borki, pow. wileńsko-trockiego. Sprawozdawca Tadeusz Bultewicz (przez Wilno). 14.40 Wskrzeszenie muzyki dawnej: „Dożynek” z folwarku Borki, pow. wileńsko-trockiego. Sprawozdawca Tadeusz Bultewicz (przez Wilno). 14.40 Audycja dla wsi: 1) Przegląd rynków produktów rolnych, 2) Transmisja z wesołych świąteł na Targach Wschodnich (ze Lwowa). 3) Jak zwiekszyć wydajność naszych sadow. 4) Pogadanka Tadeusza Dąszewskiego z Torunia. 19.00 „Zapraszamy do Łazienek” — koncert w wykonaniu Orkiestry Symfonicznej P. R. pod dyrykcją Grzegorza Czerbiewskiego z udziałem Sławy Orłowskiej i Feliksowej (soprano), Jerzego Czaplickiego (baryton), Małej Orkiestry P. R. pod dyr. Zdzisława Górzyskiego, Maria Kaube (śpiew), Sióstr Burskich (piosenki), Stefana Witasza (śpiew) i Chóru P. R. W przerwie i ok. godz. 17.00 „Na czarnym tle” — felieton wygłosi Stanisław Świdrowski. 18.30 Reportaż z życia. 19.00 Teatr Wybórni: Wznowienie słuchowiska oryginalnego p. t. „Wielka wygraną”. Napisał G. L. Weisz. Przekład Stefana Elmira. W wykonaniu Mieczysława Cwiklińskiego. 19.20 Polska Kapela Ludowa Felicja Dzierżanowska. 20.00-20.05 Przerwa. 20.05 Franciszek Lehar — potpourri w układzie Wiktora Hrubczygo. Wykonawcy: Marię Bokor (sopran), Franz Borsos (tenor), Emil Petrófi (tenor), Fryderyk Klapper (fortp.), oraz chór mieszany i orkiestra Rozgłośni Wiedeńskiej pod dyr. Józefa Holzera. (Transmisja z Wiednia). 20.35 Program na jutro. 20.40 Przegląd polityczny. 20.50 Dziennik wieczorny. 21.00 „Gumdriz” audycja w oprac. L. Nawrockiej, muzyka Ciesława Halskiego (ze Lwowa). 21.35 Wiadomości sportowe ze wszystkich Rozgłośni P. R. 22.00 Recital splewaczy Sergiusza Gargarina (bas-baryton). Akomp. prof. Ludwik Urstein. 22.50 Transmisja fragmentów międzypaństwowych meczu piłkarskiego Polska-Dania. 23.50 Ostatnie wiadomości dziennika wieczornego, komunikat meteorologiczny.

ROZGŁOSIŃA POMORSKA

8.35 Audycja dla wsi: a) informacja dla rolników, b) Płyty. 8.55 Program na jutro. 12.03 Konkurs chórow pomorskich przed mikrofonem. 13.00 „Sztuka pomorska i gdańska” — pogadanka — wygł Władysław Zarzycki. 14.40 Konkurs chórow pomorskich przed mikrofonem (ciąg dalszy). 20.00 Muzyka lekka — płyty. 23.00 Mozalka — płyty.

WAŻNIEJSZE AUDYCJE ROZGŁOSIŃ POMORSKIEJ.

za czas od 12 — 18 września 1937 r.

Niedziela, dnia 12 września 1937 r.
Wielką atrakcją programu niedzielnego będzie konkurs chórow pomorskich przed mikrofonem, noczatkę którego wyznaczono na godz. 12.03. Po konkursie czekała pogadanka Władysława Zarzyckiego p. t.: „Sztuka pomorska i gdańska”.

Poniedziałek, dnia 13 września br.

Panie domu zainteresuje zapewne przedziałkowa pogadanka dr. Lucyny Szymańskiej z Warszawy o godz. 12.15. Tytuł: „Pomyślny o odzieży zimowej”.

Wykonawcami „Fragmentów operowych” o g 12.00 będą słynne orkiestry symfoniczne oraz soliści Ewa Bandrowska Turcka, Xenia Belmas i Tito Schipa.

O godz. 16.15 transmitujemy w programie ogólnopolskim Koncert Orkiestry Filharmoni Warszawskiej z Ciechocinka w programie rozrywkowym

Sobota, dnia 18 września 1937 r.

Sobotni odświec literacki Morsu i Pomorza poświęcony wypełni 18 września fragment dzieła J. U. Niemcewicza „Jan z Tęczyna”.

O godz. 15.00 fantazje operowe z płyt, a wieczorem „Tańczymy” przy dźwiękach słynnych zespołów jazzowych.

J ja też niegdys sãdzitam.

że prãnie musi sprawiã wiele kłopotu i trudu. — Od czasu, kiedy poznãłam Persil i stosujã go umiejãtnie, przekonałam siã, że niema nic prostszego, jak gotowanie bielizny w Persilu!

**Isototnie —
co Persil to Persil**

Persil

Wyrób Zakładów „Persil” Polska Spółka Akcyjna, Bydgoszcz.

Do moczenia bielizny: HENKO, soda do prania i bielienia!

P W K K O
ozbawiony wszelkich kłopotów to oszczędza.

Zabezpiecza starość
książeczka oszczędnościowa

**POMORSKIEJ WOJEWÓDZKIEJ
KOMUNALNEJ KASY OSZCZĘDNOŚCI**
w Toruniu

Przyjmuje wkłady oszczędnościowe Wynajmuje tanio SCHÓWKI (SAFESY)

Lampy spirytusowe
niebawale oszczędne, o pięknym świetle, nieszumujące poleca „Meteor” Warszawa, Sosnowa 8. Katalogi bezpłatnie. Angażujemy akwizytorów. 6037

MATERIAŁY BUDOWLANE!

Wagonowo — ze składnicy! Najtańsze źródło dostawy na: 1619

dźwigary T
cement portlandzki
wapno w kawałkach
wapno gaszone
dest. smołę węglową
papę dachową
matę trzcinową
cegłę i małą
gips [szamotową
kredę pławną
gwoździe — drut
karbolinum
smołę drewnianą

przy odbiorze wagonowym
franko stacja odbiorcza.
Zamówienia na co najmniej
2.000 kg. wykonujemy w
obrębie 35 km. od Pelplina
samochodem ciężarowym
franko miejsce budowy!

RAUDENER

Warengensenschaft
PELPLIN — tel. 3
Marszałka Piłsudskiego 30

GOSPODARZU
Nie martw się, tucz szybko świnię na Centralinie Michałowskiego nie stracisz, się wzbogacisz. Zadać w aptekach drogeriach, w spółdzielniach roln. Gdzie nie ma wysłać Centralina Poznań Dworkowa 9 za zal. 2 1/2 kg za 4.50 zł i 5 kg. za 8 zł. 5816

Kupimy
katalogi mebli stylowych i nowoczesnych. „Pedab” Toruń, Koszarowa 17. 6092Ck

Automat magazynowy 8-ole mm., strzela do celu i pocięta nabojami specjalnymi i łożem, sam wyrzuca gily. Cena rekl. zł 5.95. 2 szt. 11.00, 100 nabozi zł 8.60. Stop. wg. rys. 38.50. Bez zezwolenia polno. Na listowne zamówienie. Adres: 6220

Komercja, Warszawa, Dzielna 45/DP.

Sygnatura: 823/35. (8229)

OBWIESZCZENIE O LICYTACJI NIERUCHOMOŚCI

Komornik Sądu Grodzkiego w Chełmnie rewiru II. Alojzy Bartosiński, mający kancelarię w Chełmnie, Rynek Nr. 3, na podstawie art. 676 i 679 k. p. c. podaje do publicznej wiadomości, że dnia 27 października 1937 r. o godz. 10 w Sądzie Grodzkim w Chełmnie sala nr. 13, odbędzie się sprzedaż w drodze publicznego przetargu należącej do dłużników Michała i Julianny Chrapkowskich nieruchomości: wiejska, Czarze karta 66 i 116 i Gzin karta 11, składająca się z 11.03.44 ha roli oraz zabudowań gospodarczych. Nieruchomość jest przeznaczona na prowadzenie gospodarstwa rolnego.

Nieruchomość ma urządzoną hipotekę w Sądzie Grodzkim w Chełmnie.

Nieruchomość oszacowana została na sumę zł. 6.665.—, cena zaś wywołania wynosi zł. 4.443.22.

Przystępujący do przetargu obowiązany jest złożyć rekojmię w wysokości zł. 666.50.

Rekojmię należy złożyć w gotowości albo w takich papierach wartościowych bądź książeczkach wkładowych instytucji, w których wolno umieszczać fundusze małoletnich. Papiery wartościowe przyjęte będą w wartości trzech czwartych części ceny giełdowej.

Przy licytacji będą zachowane ustawowe warunki licytacyjne, o ile dodatkowym publicznym obwieszczeniem nie będą podane do wiadomości warunki odmienne.

Prawa osób trzecich nie będą przeszkodą do licytacji i przysądzenia własności na rzecz nabywcy bez zastrzeżeń, jeżeli osoby te przed rozpoczęciem przetargu nie złożą dowodu, że wniosły powództwo o zwolnienie nieruchomości lub jej części od egzekucji, że uzyskały postanowienie właściwego sądu, nakazujące zawieszenie egzekucji.

W ciągu ostatnich dwóch tygodni przed licytacją wolno oglądać nieruchomość w dni powszednie od godziny 8-mej do 18-tej, akta zaś postępowania egzekucyjnego można przeglądać w Sądzie Grodzkim w Chełmnie, ul. Toruńska, sala nr. 14.

Przystępujący do przetargu winien przedłożyć zezwolenie na nabycie tej nieruchomości.

Chełmno, dnia 30 sierpnia 1937 r.

Komornik: (—) Bartosiński.

III. Ukl. 11/37. (6227)

W związku z wnioskiem Jana Graduszewskiego w Mszanowie pow. lubawski o udzielenie odroczenia wyplat, wyznaczył Sąd Okręgowy w Grudziądzu termin na 28 września 1937 r. godz. 10 pokój 15 celem rozpoznania sprawy.

Wierzyciele mogą przybyć osobiście na rozprawę celem udzielenia wyjaśnień lub przystać za pośrednictwem prawnego.

III. Ukl. 8/37. (6209)

W związku z wnioskiem Franciszka Modrzejewskiego z Kaczegobagna pow. lubawski o odroczenie wyplat, wyznaczył Sąd Okręgowy w Grudziądzu termin na 28 września 1937 r. godz. 10 pokój 15 celem rozpoznania sprawy.

Wierzyciele mogą przybyć osobiście na rozprawę celem udzielenia wyjaśnień lub przystać za pośrednictwem prawnego.

„PAGED”
POLSKA AJENCJA DRZEWA
Sp. z o. o.
Oddział Gdański

GDAŃSK, Holzmarkt 24
Telef. 22451
Adr. telegr. „PAGED”

Konto bankowe:
The British and Polish
Trade Bank A. G.
Gdańsk

Przeładunek i składowanie drewna wszelkiego rodzaju
Przecieranie surowca na własnym tartaku 4645

Skład konsygnacyjny
wszelkiego rodzaju drewna tartego, stolarskiego, budowlanego, dykty i fornieru, produkcji Lasów Państwowych w Polsce.

Gdańsk-Wrzeszcz (Langfuhr) Kastanienweg 4, tel. 417.83.

MEBLE
DLA KAŻDEJ KIESZENI I DLA KAŻDEGO GUSTU POLECA ZNANA FIRMA

ZENON KOWALEWSKI
Toruń-Rynek Nowomiejski 18. Tel.: 13-32.

Mebel stylowe na zamówienie.
Dogodne warunki spłaty.

Stała wystawa mebli Stała wystawa mebli.

Restaurację
w Grudziądzu (narożnik ruchliwych ulic) w pełnym biegu z towarem i urzędzeniem

z powodu choroby sprzedam
Zgłoszenia pod nr. 250 do „Dnia Grudziądzkiego”.

o SIELANKA o
CUKIERNIA I KAWIARNIA W GRUDZIĄDZU
pl. 23-go Stycznia 6207

to lokal...
w którym każdy czuje się jak w domu.
Dobra kawa — jeszcze lepsze ciastka.

pałe namietnie... ale tylko

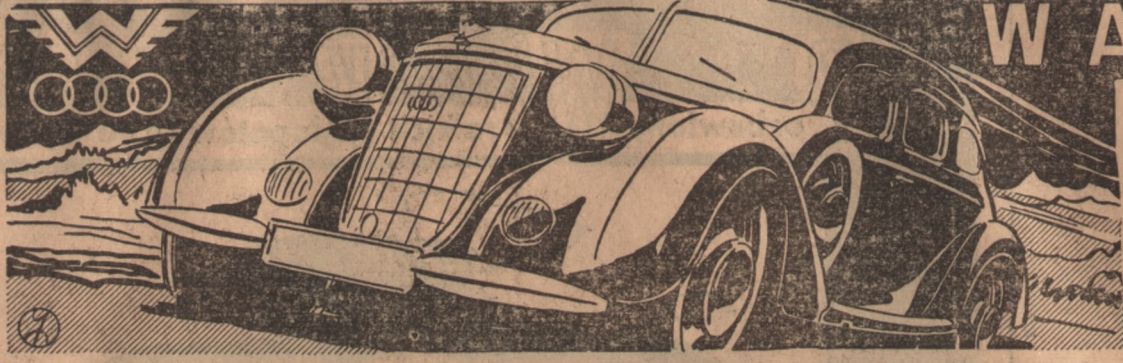
OZONÓWKI
ZWIKI WIELOWATKI STERYLIZOWANE OZONEM

Rzadka korzystna oferta zamiany

Z powodu choroby zamienię moją nieruchomość w centrum miasta powiatowego i garnizonowego na Pomorzu, największy hurt branży kolon alnej, wyszynk, materiały budowlane, towary żelazne, masywne budowle, największy zajazd, na równowartościowy dom czynszowy w W.M. Gdańsku

Gmach zabezpieczony od ognia na zł 138.000. 6264

Zgłoszenia pod nr. 1510 do „Gazety Gdańskiej”

WANDERER

AUDI HORCH

AUTO-CENTRALA

B-cia Skwiercz

 Gdynia, ul. Starowiejska 37,
róg 3-go Maja, telef. 20-28.

SAMOCHODY CHEVROLET

osobowe i ciężarowe
posiadam stale na składzie
oraz stacja obsługi. Wszelkie części zamienne.

Nabywca może korzystać z ulg podatkowych. Władze udzielają koncesje nabywcom zarobkującym samochodem.

Informacje — oferty z prospektami wysyłamy bezpłatnie.

Korzystne warunki spłaty. 6226

PRZEDSTAWICIELSTWO NA TORUŃ I OKOLICĘ
AUTO TRAKTOR, Toruń, ul. Chełmińska 11, tel. 1400
właśc.: Paweł Cierpiatkowski

Stacja obsługi — Warsztaty — Garaże ul. Szosa Chełmińska 37, telefon nr. 1771.

Inteligentny

człowiek nigdy nie jest bezrobotny. Wytwórnia: Nowości Praktyczne, Warszawa, Złota 37. Oddział Przedstawicieli zamiejscowych. 5813

TCZEW

Sprzedam

1 kiosk, 1 wóz roboczy 2 cal., 1 motor (Adler) i wóz rob. 3,1/2 cal, 1 podwozie samochodowe. Zgł. Forma "WĘGŁOPOL" Tczew, tel. 1482. 6261

Poszukuje się

stancji dla kilku uczniów w solidnej rodzinie, zamieszkałej przy ul. Sobieskiego. Informacje w Szkole Rzem. Przemysłowej Tczew, Sobieskiego 11. 6262

Na

nowy rok szkolny

mocne pończochy, rękawiczki, trykoty gimnastyczne, berety, fartuchy, bieliznę poleca najtaniej

KALAMAJSKI

Kredyt na asygnaty. 624

Do akt Nr. Km. 672/37.

(6251)

OBWIESZCZENIE

Komornik Sądu Grodzkiego w Nowem rew. I na zasadzie art. 602 K. P. C. ogłasza, że w dniu 17-go września 1937 r. o godz. 12 w Smętowie odbędzie się publiczna licytacja ruchomości, należących do dłużnika Leona Czarnowskiego w Smętowie, a mianowicie: różne sprzęty stanowiące urządzenie domowe, oszacowane na łączną sumę zł. 1.849,—, które można oglądać w dniu licytacji w miejscu sprzedaży, w czasie wyżej oznaczonym.

Nowe. dnia 9 września 1937 r.

Komornik: (—) Twardowski Tomasz.

LICYTACJA PRZYMUSOWA

Dnia 13 września 1937 r. o godz. 12 podpisany komornik sprzeda w drodze licytacji publicznej najwięcej dającym za gotówkę w Starym Błonowie pow. Grudziądz zboże, należące do Kuno Kleinschmidta, a składające się z jęczmienia objętości 15 wozów, przypuszczalnie zawartość ziarna 80 ctr., oszacowany na sumę 800,— zł., który oglądać można w czasie i miejscu wyżej podanym.

(—) Dobrzański,

Komornik Sądu Grodzkiego Rew. II w Grudziądz.

(6248)

Numer akt: VI. Km. 2348/36.

(6270)

OBWIESZCZENIE

O LICYTACJI NIERUCHOMOŚCI

Komornik Sądu Grodzkiego w Bydgoszczy rew. VI, Mgr. Leszek Rościszewski, mający kancelarię w Bydgoszczy ul. Dworcowa Nr. 73, na podstawie art. 676 i 679 k. p. c. podaje do publicznej wiadomości, że dnia 16 października 1937 r. o godz. 10-ej w Sądzie Okręgowym w Bydgoszczy sala Nr. 7 odbędzie się sprzedaż w drodze publicznego przetargu należącej do dłużnika Jana Błażewskiego nieruchomości: Bydgoszcz Czyżkówko tom II wykaz L. 27, położonej w Bydgoszczy przy ul. Siedleckiej 54, przeznaczonej na dom czynszowy murywany parterowy z budynkami gospodarczymi, z ogrodem owocowo-warzywnym i dwoma stawkami zarybionymi.

Nieruchomość ma urządzoną księgę hipoteczną w wydziale hipotecznym Sądu Grodzkiego w Bydgoszczy.

Nieruchomość oszacowana została na sumę zł. 11.700,—, cena zaś wywołania wynosi zł. 8.775,—.

Przystępujący do przetargu obowiązany jest złożyć rękojmię w wysokości zł. 1.170,— oraz przedłożyć zezwolenie właściwej władzy na nabycie nieruchomości.

Rękojmię należy złożyć w gotówce albo takich papierach wartościowych bądź książeczkach wkładowych instytucyj, w których wolno umieścić fundusze małoletnich. Papiery wartościowe przyjęte będą w wartości trzech czwartych części ceny giełdowej.

Przy licytacji będą zachowane ustawowe warunki licytacyjne. o ile dodatkowym publicznym obwieszczeniem nie będą podane do wiadomości warunki odmienne.

Prawa osób trzecich nie będą przeszkodą do licytacji i przesądzenia własności na rzecz nabywcy bez zastrzeżeń, jeżeli osoby te przed rozpoczęciem przetargu nie złożą dowodu, że wniosły powództwo o zwolnienie nieruchomości lub jej części od egzekucji, że uzyskały postanowienie właściwego sądu, nakazujące zawieszenie egzekucji.

W ciągu ostatnich dwóch tygodni przed licytacją wolno oglądać nieruchomości w dni powszednie od godziny 8-jej do 18-jej. akta zaś postępowania egzekucyjnego można przeglądać w Sądzie Grodzkim w Bydgoszczy, ul. Wały Jagiellońskie, sala Nr. 5.

Bydgoszcz, dnia 6 września 1937 r.

Komornik: (—) mgr. Rościszewski

Złecenie Nr. 179/VIII/K.

Mam zaszczyt zawiadomić, że

dnia 11 września 1937 r.

nastąpiło **otwarcie**
specjalnego magazynu

Konfekcji damskiej i dziewczęcej oraz bielizny i galanterii
w Toruniu przy ulicy Szerokiej

Zapewniając skora i uprzejmą obsługę przy cenach umiarkowanych i solidnym towarze, proszę o łaskawe poparcie mego przedsiębiorstwa
A. STEFAŃSKA.

BRUNON ZUBKA

Grudziądz, Pańska 3 SKŁAD SKÓR Telefon 1980

Soleca: Wszelkie skóry, artykuły szewskie, rymarskie i tapicerskie gobeliny i drelle.

Własny import trawy indyjskiej pasy zapędowe po cenach najniższych

6244

TORUŃ

Domy czynszowe na sprzedaż!

Inowrocław — w Rynku, narożnik — dom czynszowy z handlowymi sklepami.
Toruń — centrum i na przedmieściach, kilka domów czynszowych w cenie od 30,000,— złotych. Toruń — place budowlane, centrum miasta, przy urzędzonych ulicach i linii tramwajowej. Dogodne warunki płatności do omówienia. Blizszych informacji udziela Komunalna Kasa Oszczędności miasta Torunia, telefon 1566-1587. 6232Ck

Tresury

psów rozpoczyna Klub Kynologów Kursu pierwszego, drugiego i trzeciego, zgłoszenia codziennie o godzinie 17-tej na placu tresury obok Grzyba. 6129C

Szycie

wykwintnej bielizny damskiej oraz prace kołder w/g najnowszych wzorów wykonuje tanio, Rutecka, Toruń, Stary Rynek 20. 6272

Obiady

z kotła 40 gr., z trzech dań 70 gr., **kolacje** 50 gr. poleca Restauracja „Bacon”, Toruń, Małe Garbary 13 5826Ck

Pokój

dobrze umeblowany od zaraz lub później do wynajęcia. A. Drews, Rybacka 3, m. 3. 6133G

Chcesz

wyjść z zapaści i ożenić się, zwróć się do biura matrymonialnego „Szczęście” Wyśnik zapewniony. Kawaler lat 40 właśc. kamienicy bez długów poszukuje intel. panny Kawaler lat 30 mechanik — właśc. składu rowerów posłubi pannę. Do powiększenia interesu potrzeba 5,000 zł. Zgłoszenia: „Szczęście”, Grudziądz, ul. 3-go Maja 35 m. 5. 6205Gr

Miernicze

podręczniki inżynierskie, encyklopedię Gutenberga, fortepian, sprzedam. Grudziądz Grobłowa 13 m. 1. 6204Gr

Strojenie

fortepianów i reperacje fachowo i tanio. Grudziądz Grobłowa 23, Franke. 6239

Pianino

krzyżowe, czarne Bettinga, pluszowy komplet klubowy, złożone lustro salonowe, karnapę pluszową, obraz sprzedam. Grudziądz, Kęsziński 13 m. 3. 6243

GRUDZIĄDZ

Pielgi-plamy, wyrzuty

usuwa

KREM I MYDŁO

NINON

dawniej Benegmina

Puder Ninon jako konieczny dodatek nadaje cerze przepiękny wygląd i naturalną świeżość.

Cena kremu 1,75 zł.

mydła 1,00 zł.

pudru 1,00 zł.

Główny skład i wytwórnia

Apteka i drogeria

pod **Ląbedziem**

Nagistra JANA STENCLA

Grudziądz, Rynek 20 tel. 142.

Rozwódka

lat około 50-ciu pozna pana na stanowisku w celu matrymonialnym. Zgłoszenia wraz z foto. ratami do adm. „Dnia Grudziądzkiego” pod nr. 400. 6246

ZARZĄD MIEJSKI W GRUDZIĄDZU

ogłasza

KONKURS

na sprzedaż placu budowlanego wielkości 1380 m. położonego przy ul. Chełmińskiej naprzeciw kościoła św. Krzyża, pod warunkiem, że nabywca pobuduje na tym terenie 3 piętrowy dom mieszkalny i budowę rozpocznie jeszcze w bieżącym roku.

Zamknięte oferty z podaniem ceny kupna należy składać w terminie do 17 bm. godz. 12-ej w Ratuszu, pokój nr. 318, gdzie udziela się również bliższych informacji w tej sprawie.

Zarząd Miejski zastrzega sobie dowolny wybór oferenta, lub też nieuwzględnienie żadnej oferty.

Grudziądz, dnia 9 września 1937 r.

Zarząd Miejski

Wydział II. Finansowo-Gospodarczy. (6238)

L. dz. II. 5432/2/37.

(6236)

KONKURS

ZARZĄD MIEJSKI W GRUDZIĄDZU

wydzierżawi od 1. X. br.:

70 morgów roli położonej pomiędzy szosą Rudnicką, lotniskiem i oberżą Sarniak,

20 morgów roli w Kuntersztynie przy drodze do Tuszewa (przedłużenie ul. Łyskowskiego).

Oferty należy składać do dnia 17 bm. godz. 12-ej w Ratuszu pokój Nr. 318.

Zarząd Miejski zastrzega sobie dowolny wybór oferentów, lub też nieuwzględnienie żadnej oferty.

Grudziądz, dnia 9 września 1937 r.

Zarząd Miejski

Wydział II. Finansowo-Gospodarczy.

Sygnatura: I. Km. 679/37.

WEZWANIE.

Komornik Sądu Grodzkiego w Toruniu rewiru I, Józef Kozak, mający kancelarię w Toruniu ul. Łazienna Nr. 30, podaje do publicznej wiadomości, że dnia 27 września 1937 r. o godz. 10 przystąpi do opisu nieruchomości Toruń-Przedmieście karta 492, położonej przy ul. Słowackiego 29, należ. do Antoni Janiny Schmidtówny i Kazimierza Józefa Schmidta zast. przez ojca Stanisława Schmidta, do której skierowana została egzekucja w poszukiwaniu wierzytelności w kwocie 1.129,50 zł. oprócz odsetek i kosztów egzekucyjnych, przypadającej wierzycielowi Bankowi Gospodarstwa Krajowego od dłużników Schmidtowny i Kazimierza i wzywa wszystkie osoby, nieuczestniczące w postępowaniu, aby przed ukończeniem opisu zgłosiły swoje prawa do wymienionej nieruchomości lub jej przynależności, jeżeli prawa tych osób stanowią przeszkodę do egzekucji. Wierzyciel oszacował nieruchomość na 6000 zł.

Toruń, dnia 24 sierpnia 1937 r.

(—) Józef Kozak,

Komornik Sądu Grodzkiego Rewiru I-go.

(6230)

Spis zapowiedzi Nr. 22.

(6269)

ZAPOWIEDZ.

Podaje się do ogólnej wiadomości, że

1) kawaler Antoni Trowski, rolnik, zamieszkały w Borowie powiat kartuski, syn rolnika Józefa Trowskiego i zmarłej żony Jęgo Franciszki z domu Rychert, zamieszkałych w Ostrzycach powiat kartuski,

2) panna Leokadia Zgubieńska, gospodyni, zamieszkała w Wolnym Mieście Gdańsku, córka zmarłego robotnika Conrada i tegoż żony Marianny z domu Orlowska, zamieszkałych w Gdyni, ul. Starowiejska 50. chcą zawrzeć związek małżeński.

Obwieszczenie zapowiedzi nastąpić winno w Kartuzach, Dzierżynie i „Gazecie Gdańskiej”.

Kartuzy, dnia 28 sierpnia 1937 r.

Urządnik stanu cywilnego

w zastępstwie

(podpis nieczytelny)

Odpowiednim
podarkiem dla każdego
na każdą okazję

są
bomboniery - Lukullusa

napełniane doborowym konfektem

Nr. 532	4-kąt.	zawart. 250 grm.	po 1.50 zł
470	okrągłe	280	1.75
469	owalne	300	2.-
468-1	6-kąt.	300	2.50
471	owalne	480	2.75
473	okrągłe	500	3.-
466-1	6-kąt.	450	3.75
474-1	6-okrągłe	500	4.-
467	okrągłe	800	4.50
477	8-kąt.	800	4.80
477-1	8-kąt.	785	5.50
476-1	owalne	750	6.-

Prosimy zwrócić uwagę na korzystne ceny!

„LUKULLUS”
BYDGOSZCZ

Fabryka cukrów, czekolady i kakao
Telefon 1670.

Filie: Bydgoszcz, Poznańska 16, —
Mostowa 9, — Dworcowa 2, — Dworcowa 89. Poznań, Gniezno, Inowrocław, Toruń, Chełmno, Grudziądz, Chojnice, Tczew, Starogard, Gdynia, Łódź, Katowice.

5916

o pełnej barwie

głośniki z szeroko-wsęgową membraną, zrównoważenie zakresu dźwiękowego, wytworne akustyczne skrzynki ze specjalnie dobieranego drzewa, maksymalna selektywność, zawór przeciwiinterferencyjny dla 9 kc, udoskonalone magiczne oko z trydą, przejrzysta skala, żelazne rdzenie, ciche strojenie, i wiele innych zalet składają się na ostatni wyraz radiotechniki światowej, którą godnie reprezentują nowe superheterodyny Telefunken na rok 1938. Prospekty, opisy i demonstracje we wszystkich większych składach radiowych

Radio

TELEFUNKEN

harmonia tonów - symbol jakości

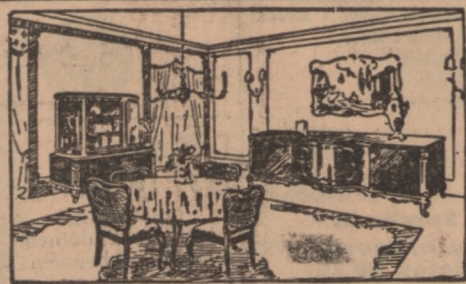
Fortepiany i Pianina
SOMMERFELDA

można spotkać nie tylko w całej Europie, lecz nawet z drugiej strony oceanu. Jest to dowodem, że instrumenty te cieszą się zasłużonym uznaniem i powodzeniem.
Prosimy o żądanie katalogów jak również o zwiedzenie naszego składu. 5520

Fabryka Fortepianów i Pianin

B. SOMMERFELD
Bydgoszcz, ul. Śniadeckich 2.

MEBLE solidne, kupisz najkorzystniej wprost z fabryki
E. BRONIKOWSKI i Syn
Bydgoszcz, ul. Nakleńska 185. Telefon 31-58
(końcowy przystanek tramwaju linii Wilczak) (2648)

Browning

„PIORUN”

Ścisłe w/g rysunku z bezpiecznikiem! Sensacyjna nowość! 1937!! Fason belgijski! Typ 6-cio m/m! Repetuje się przed każdym strzałem i automatycznie wyrzuca łuski! Huk ogłuszający! Idealna obrona przed napadem! Wykonanie luksusowe: lufa pięknie oksydowana, rękojeści kryte lśniącym bakelitem! Waga 250 gr., dług. 10 cm., szer. 7 cm. Gwarancja fabryczna na 5 lat! Cena tylko zł. 6.95, 2 sztuki zł. 13.10. Setka naboi syst. „Flober” zł. 3.65. Płacić się przy odbiorze. Adresatole: Przędal. fabr. „PERFECTWATCH”, Dz. 4 Warszawa I, ul. Marińska 11-1. Uwaga! Występującej się taniej tandety, polecanej przez pokątnych sprzedawców! Żądajcie wszędzie w sklepach 5817 tylko automatów „PIORUN” z bezpiecznikiem.

Uwaga Rolnicy!

Węgiel deputatowy z kopalni „Artur” orzech pierwszej klasy bezpośrednio z kopalni **zł. 16.50 za tonnę.**

Wagonowo za wplaceniem 50 zł od wagonu przy zamówieniu. Reszta za pobraniem.

Wobec tego cena tego węgla już po zaplaceniu przewozu łącznie z przesyłką wynosi **zł. 1.35-1.40 za centnar.**

Zamawiać tylko za pośrednictwem

Raudener Warengenosenschaft
Pełpi:n

(Bonus), ul. Marszałka Piłsudskiego 30, telefon 3.583

ULGA DLA CIERPIĄCYCH!

Przy reumatyzmie, artretyzmie, nerwobólach ischias i t. p. — skutecznie działa nacieranie

„EMBETA-STAWOLIT”

Mgr. W. PAŹDIERSKIEGO

Sprzedaw. w aptekach i składach aptecznych Fabr. Chem. „Pharmachem” - Bydgoszcz

Rej. Nr 39 5559

Najstarszy zakład kamieniarsko-rzeźbiarski w Grudziądzu KOSTUCHOWSKI ulica Pierackiego 1-3.

ZELAZKA ELEKTRYCZNE, KUCZENKI, PIEKARNIKI I GRZEJNIKI

elektryczne fabrykatu „GRÓDEK” poleca na bardzo dogodnych warunkach

ADMINISTRACJA PRZEDSIĘBIORSTW MIEJSKICH W GRUDZIĄDZU

Telefon 1887 ul. Mickiewicza nr. 36 Telefon 1887

(Blokowa taryfa przewiduje dla celów grzejnych najniższą cenę). 6203

WYDZIERŻAWIAMY

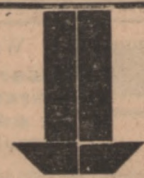
nowoczesne kuchnie gazowe, kuchenki gazowe, żelazka do prasowania, najnowsze piecyki do ogrzewania za opłatą 50 gr. do 5.— zł. miesięcznie.

Po 2 wzgl. 3 latach aparat gazowy przechodzi na własność konsumenta.

Bliższe warunki i wyjaśnienia

W ADMINISTRACJI PRZEDSIĘBIORSTW MIEJSKICH

W GRUDZIĄDZU ul. Mickiewicza nr. 36 Telefon 1887

Popierajcie przedsiębiorstwa handlowe prywatnej inicjatywy a przyczynicie się do rozwoju handlu w Gdyni

Wszystko z

ELEKTROTECHNIKI

znajdziecie w wielkim wyborze i na dogodnych warunkach

w największym składzie elektrotechnicznym w Gdyni

Inż. **Sadeusz Wiczyskiński**
Gdynia, ul. Świętojańska 59 - tel. 28-38.

Myśliwi uwaga!

Nowoczesną broń myśliwską wszelkiego rodzaju oraz przybory myśliwskie najkorzystniej nabyć można w specjalnym składzie broni

St. Czapczyk
Grudziądz, ul. Sienkiewicza 8.

Ponadto to wielki wybór wszelkich artykułów podróźniczych jak: walizek, tek, kufrów, neserów, i t. d. 6235

Szlifiernia szklarna

szkła, fabryka luster, budowlana i artystyczna, oprawa obrazów, artykuły piśmienne, papiery, zeszyty, przybory szkolne i t. p.

poleca po cenach konkurencyjnych 5933

Firma **J. Felski, Toruń, Małe Garbary nr. 2.**

BACON EXPORT GNEZNO S.A.

Fabryki i oddziały: Bydgoszcz - Gniezno - Grodzisk - Tczew
Skalmierzyce - Gdynia - Warszawa - Dubno.

Ekspert:

bekonów, szynek i konserw w puszkach, wędlin, żywych i bitych świń, drobiu, jaj, kapustu, ogórków i t. p.

Spółka siostrzana:

BACON EXPORT CHOJNICE

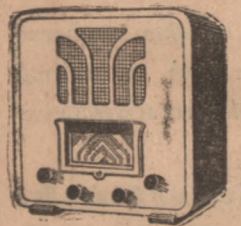
Sp. z o. o., Chojnice

DYREKCJA: Bydgoszcz, ul. Maks. Piotrowskiego 12 - 14.

Jan Nalaskowski
TORUN
STARY RYNEK 2
Rok założ. 1914

TORUN
GRANATY
NA MUNDURKI
kloty na fartuchy
i spodenki
gimnastyczne
NISKIE CENY
WIELKI WYBÓR
P. SKŁADANOWSKI
Toruń, St. Rynek 24.
KREDYT NA ASYGNATY

Radia nowe i okazyste.
Specjalność!
detekторы z głośnikiem
na dogodne spłaty poleca
ZAKŁAD MECHANICZNY
K. Tułodziecki
Toruń, Małe Garbary 9,
telefon 1702.

Telegram!

2 zł
tylko kosztuje 1/4 litra wody
ki oraz 6 zakąsek
w Probierni
pod Łososem
Toruń, Chelmińska 9.
Zaprasza kierownik
6170 Grzankowski.

Bron

amunicję i przybory myśliwskie sprzedaje korzystnie
Pomorska Spółka Myśliwska
Toruń, Łazienna 32, tel.
15-77. 6083ck

Kupię

za gotówkę mały, osobowy
samoход w dobrym
stanie. Oferty do „Dnia
Pomorza” pod nr. 6119C.

Wszelkie roboty
ślusarskie,
wiercenie studzien,
oraz **odlewy żeliwne**
wykonuje szybko i tanio
Firma „PEDAB”
w Toruniu,
ul. Koszarowa 15/17 1961 0

TRWAŁA
ondulację
aparatem
elektrycznym
i parowym
najtaniej
wykonuje
B. SŁUPSKI
TORUN, BYDGOSKA 58.

Salon Fryzjerski
dla Pań i Panów
B. KAŻMIERZAK
Toruń, Sienkiewicza 17
wykonuje pierwszorzędną
ondulację — Farbowanie —
Tlenienie
włosów. 5941
Czystość — Wzorowa obsługa

Już teraz powinno się
futro oddać do nas
prawy. Ceny o 20% niższe.
Przełasonowanie, podfarbo-
wanie zrudziałych, praca
staranna i fachowa. 5758C
Pracownia Kuśnierska
Toruń, Kopernika 41.

Sprzedam
lub wydzierżawię dom,
główna ulica, Fordon ze
składem dla każdej branży,
3 pokojowe mieszkanie.
Wiad. „Dzień Chemiczki”.
6179

Toruńska pilnikarnia

nacina stępione pilniki każ-
dego rodzaju, ceny przystępne.
Hoffmann, mistrz
pilnikarski, Toruń, Piekary
27, tel. 1638. 6271

Wszelkiego rodzaju
bieliznę kolorową

będziemy prac w obecności naszych
Klientek podczas

Pokazów prania Persilem

urządzanych w lokalu naszej firmy
od 11. IX. do 18. IX. Pokazy
te urządzamy w interesie naszych
Klientek, aby dać im sposobność
zapoznania się z prostym i skrzę-
tym systemem prania tkanin z jed-
wabiu, wełny i sztucznego jedwabiu.
Drobne sztuki bielizny przynieść
można do próbnego wyprania.

K. Jarociński
Toruń, Rynek Staromiejski 31.

Dobrze i tanio

zakupuje się
w Składzie
Zegarmistrzowskim

M. SIUDY
Toruń, Szeroka 41.

Zegarki — Obrączki ślubne
— Platery oraz wszelką
biżuterię.

Naprawa zegarków
solidna i z gwarancją.
5823Ck

**Z dnia na dzień
powiększa się rze-
sza zadowolonych
klientów firmy**

T. Rzymkowski
TORUN, SZEROKA 43.
5187C

ELEGANCKIE
UBRANIA
i płaszcze męskie
najkorzystnie!

A. Zieliński
Toruń, ul. Różana 4
przy Łuku Cezara
Kredyt na asygnaty.

Łóżka
metalowe

oraz leżanki, tapcz-
ny i materace poleca
Władysław
Chrzastowski
„Materac”
Rynek Nowom. 1.
Telef. 2586. 6111

Zwiedzajcie

wystawę tapet
Kapczyńskiego
Szeroka 35 I. piętro
Wstęp wolny

Mebie

każdego rodzaju na dogod-
nych warunkach zakupisz
J. Cettler, Toruń
Krzyżacka 8,
Ceny niskie — Wykonanie
solidne. 6010

Restauracja

„Gastronomia”
Toruń, M. Garbary 1
koncesjonowany wyszynk na-
pojów alkoholowych poleca
obiady i kolacje oraz bufet za-
opatrzony, obficie w zakąski.
Trunki i piwa fachowo pie-
legnowane. **Bilardy.**
5829 Właśc. **ST. OSMANSKI.**

Hurt. Rowerów i części

Rower trwały na wszystkie drogi

OGNIWO Toruń, Bydgaska 16/18.

Zadanie we wszystkich składach branżowych

SALON FRYZJERSKO-DAMSKI

LEON CHOJNICKI

TORUŃ, SZEROKA 46 I. p.

5830
poleca
farbowanie włosów nowoczesną i wypróbowaną
farbą o 25 naturalnych odcieniach marki

SWIFT-REFLECT.

Doskonałe wyniki przy trwałej ondulacji

Plac budowlany

w najlepszym położeniu
Mickiewicza 53 i Krasin-
skiego 54, korzystnie na
sprzedaż. Informacje: Cron,
Toruń, Mostowa 34, skład.
6184C

Potrzebny
pratykant(ka)
biurowy.

Po ukończeniu praktyki
stała osoba. Wymagana
matura i znajomość języka
niemieckiego.

Potrzebny

Goniec biurowy

referencje. Oferty z życio-
rysem do redakcji pod
„Pratykant biurowy” lub
„Goniec.”

Polecamy:

Wszystkie artykuły kol-
onialno-spożywcze po najniż-
szych cenach jak:

Kawa 6254
Herbatę
Kakao
Ryż szkl. i ml.
Kaszkę pszenną
Kaszkę krakowską
Kaszkę tatarską
Kaszkę perłową
Makaron kraj. i włoski
Owoce suszone
Migdały
Sultanki
Koryncki

oraz wszystkie potrzebne
artykuły do prania.

Fr. Kłopotcki
Spadkob.

Toruń, Szeroka 25

telefon 2078.

Kredyt na asygnaty.

Mebie biurowe

Szafy na akta, pulpity, stoly,
biurko mahoniowe zamy-
kane, itp.

korzystnie sprzeda

Gustaw Weese,
Toruń, Mokre, ul. Żółkiew-
skiego 34. 6088Ck

Ubikacje

na składnice i garaże do
wynajęcia od 1. X. przy
ul. Małe Garbary 9. Infor-
macje telefonicznie: Toruń,
nr. 1845. 6088C

Ubikacja

handlowa lub biurowa 7,25
x 12,25 z małym pokoikiem
Różana i Jarkady) I piętro
do wydzierżawienia od za-
raz lub później. Wiado-
mość: Oskar Stephan Toruń,
Szeroka 16, II. 5988

Szkoła Tańców

Janiny Werny po powrocie
z zagranicy rozpoczną m
kurs 15 września. W pro-
gramie ostatnie nowości na
rok 1937/38. Stary Rynek 16.
6199Ck

Radio

detektory
czułe głośniki
radio-sprzęt, żarówki
najtaniej poleca
ELEKTRO-RADIO
Toruń, Piekary 22. 6135C

Kawiarnia- Restauracja

Toruń, Mickiewicza 90
tel. 27-92

właśc. **M. Tomaszewska**
poleca: 6189C

Śniadania
Obiady
Kolacje
sposobem domowym
na czystym maśle
Napój orzeźwiający
Wina — Piwa
Bilard automatyczny
Ceny niskie.

Okucia

budowlane

plecowe

Blachy

cynkowe

poleca tanio

P. Tarrey, Toruń

Tel. 30 93

St. Rynek 23.

5937

Lekcje gry fortepianowej

udziela

także poza domem Wła-
dysława Biberstein Zawa-
dzka dypl. nauczycielka
muzyki, Toruń, ul. Kłono-
wiczka 36.

Centryfugi

rowery maszyny do szy-
cia oraz części zapasowe
tanie zakupisz w Firmie
Jan Kozłowski Toruń, Pro-
sta 11. 5825Ck

Fartuchy

szkolne, rękawe, piórniki
pończoszki, wełny na
swetry, bieliznę
najkorzystnie sprzedaje

Czesław Deutsch

Toruń, ul. św. Katarzyny 12

— ul. Kościuszki 9

5903Ck

UWAGA!

Dotąd niebywałe, leżanki po
25.— zł reklamowo, tanio
różne meble.

Sprzedaż Mebli

Toruń, Prosta 5.

4590

Słoneczne

mieszkanie 5 pokojowe na
Bydgoskim od zaraz do wy-
najęcia. Winiarski, Toruń,
Krzyżacka 4. 6231Ck

MEBLE

Bracia Teus
TORUŃ, MOSTOWA 30

Otwarcie sezonu jesiennego

w Największym Domu Towarowym Górnika

W. KORZENIEWSKI

SPÓŁKA
AKCYJNA

Grudziądz, Rynek 22-24 - Telefon 1898

Polecamy w największym wyborze najpiękniejsze modele sezonu jesienno-zimowego po najniższych cenach:

Palta przejściowe „jesionki” — Płaszcz zimowe obsadzone futrem — Futra i kurtki futrzane — Błamy
Lisy krajowe i zagraniczne — Skórki futrzane — Suknie wełniane, wizytowe i wieczorowe — Garsonki —
Swetry — Bluzki i pulowery — Ostatnie nowości w wełnach na płaszcze, komplety, suknie, kostiumy —
Apaszki — Szale — Pończochy — Rękawiczki — Parasole.

Z nowotwartego działu torebek damskich polecamy ostatnie fasony torebek sportowych i wizytowych!

Prosimy zwrócić uwagę na nasze wystawy Konkursowe!

6245g

Od dnia 12 do 19 września br. otrzymują przyjezdni do Grudziądza z okazji „Tygodnia Estetyki Miał” 50% zniżki kolejowej w drodze powrotnej!

UNIA-VENTZKI SPÓŁKA AKCYJNA W GRUDZIĄDZU

Największa w Polsce fabryka
maszyn i narzędzi rolniczych

poleca swe

NOWOŚCI KONSTRUKCYJNE

Prospekty, cenniki na żądanie.

Prospekty, cenniki na żądanie.

6237

Mam zaszczyt zawiado-
mić moich Szanownych
Odbiorców, że fabryka
zegarków

OMEGA

oddała mi

autoryzowaną sprze-
daz światowej sławy
zegarków OMEGA.
Wielki wybór najnow-
szych modeli może zado-
wolić najwybredniejszy gust każdego.

4884

Kazimierz Bibik, Toruń, St. Rynek 39
Mistrz zegarmistrzowski. Zaprzysiężony Rzecznik Sądowy

Mile miejsce wypoczynku i przyjemnej rozrywki to

6233

Kawiarnia i Cukiernia

„Kryształ”

w Grudziądzu, przy ul. Toruńskiej 6.

Estetycznie urządzona, kwiatami zawsze przybrana, gromadzi
codziennie wszystkich, którzy pragną przyjemnego wypoczyn-
ku przy dobrej kawie.

ZNAKOMITE WYROBY CUKIERNICZE ZNANE SA JUŻ WSZYST-
KIM BYWALCOM TEJ KAWIARNI.

Specj. chorób kobiecych

Dr. Eug. Turyna

powrócił i ordynuje jak dawniej.

Toruń, ul. Szumana 2, II. p. 6222

WRÓCIŁEM

Dent. Jan Felth

Grudziądz, Mościckiego 1.

6247

Otworzyłem

kancelarię adwokacką

w Bydgoszczy

przy ul. Śniadeckich nr. 3, tel. 35-91

Franciszek Ormiński

adwokat.

6259

DYKTY

mokroklejone

oraz

suchoklejone:

dębowe, jesionowe, maho-
niowe, sosnowe, brzoźowe
i olszowe, we wszystkich roz-
miarach i grubościach od 3
do 30 mm.
Płyty stolarskie listewkowe,
płyty xylotekcyjne.
Fornier krajowe
i zagraniczne.

Kleje skórne, kostne i zimne.

Najtańsze źródło zakupu —

skład dykt i fornierów firmy

PIOTR BARAJ

Bydgoszcz, Zbożowy Rynek 7

Telefon 28-33. (5181B)

Bezpłatny kurs robót ręcznych

COMOS

pod kierownictwem pierwszorzędnej siły fachowej

POCZĄTEK KURSU 15. 9. 1937 r.

Wszelkie hafty Prace szydełkowe

SPECJALNE POKAZY HAFTÓW KASZUBSKICH

Roman Dalkowski

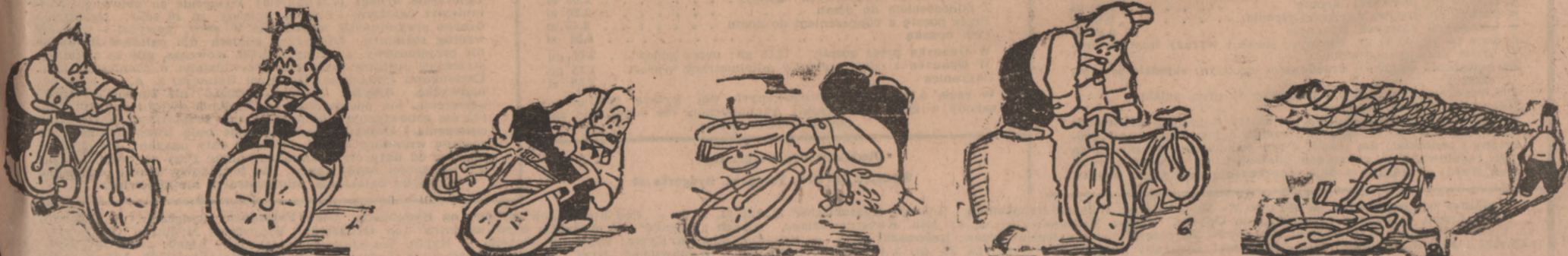
Toruń, ulica Szeroka 25 — telefon 1619.

Pomorska Pracownia Sztandarów

i Haftów Artystycznych

TORUŃ

6221

okazji

10-cio lecia istnienia

naszej firmy oraz po gruntownym odrestaurowaniu naszego magazynu i reorganizacji poszczególnych działów nastąpi

otwarcie nowego sezonu

jesiennie-zimowego

w dniu 13-go września br.

Wszystkie nasze działy zostały na nowy sezon jesiennie-zimowy bogato zaopatrzone w doborowe towary o niespotykanym wyborze i bardzo przystępnych cenach

Poniżej podajemy do łaskawej wiadomości nowe rozmieszczenie poszczególnych naszych działów:

Parter:

Materiały jedwabne i wełniane
Materiały męskie i dodatki krawieckie
Materiały bawełniane i lniane — stołowizna — artykuły kąpielowe
Bielizna damska i dziecięca — rękawiczki — pończochy — torebki damskie — swetry i pulowery męskie — trykotaż
Artykuły męskie — parasole — laski — walizki.
Galanteria: hafty — koronki — włóczki — kroje i t. p.
Perfumeria.

6260B

I. piętro:

Konfekcja męska i chłopięca — futra męskie — kapelusze i czapki męskie — dział miarowy — bonzurki — konfekcja zawodowa — obuwie: damskie — męskie i dziecięce.

II. piętro:

Konfekcja damska i dla dziewcząt — futra damskie — kapelusze damskie — dział zabawek.

III. piętro:

Dywany — firany — chodniki — materiały meblowe i dekoracyjne — kołdry — podpinka — łóżka.

Be De Te
BYDGOSKI DOM TOWAROWY

2 windy osobowe czynne!

2 windy osobowe czynne!

Tel. 3354 i 3017

BYDGOSZCZ

Gdańska 15

OGŁOSZENIA:

wiersz milimetry na stronie 7-linowej . . . . . 0,20 zł
w tekście na pierwszej stronie . . . . . 1,00 zł
w tekście na drugiej i trzeciej stronie . . . . . 0,80 zł
w tekście na dalszych stronach . . . . . 0,50 zł
Drobne za słowo 15 gr. Pierwsze słowo i wyrazy tłustym drukiem liczymy podwójnie.
Za ogłoszenia sądowe i urzędowe w drobnym składzie 25 proc. drożej.
Dla poszukujących pracy i nekrologi 25 proc. zniżki.
Komunikaty 50 gr za wiersz.
Za ogłoszenia skomplikowane i z zastrzeż. miejsca 20 procent nadwyżki. W W. M. Gdańsku cennik ogłoszeniowy jest identyczny z cennikiem dla Polski, z tem jednak, że rachunki mogą być regulowane w guldenach gdańskich na podstawie notowań Giełdy Gdańskiej z dnia poprzedzającego dzień wpłaty.

ABONAMENT MIESIĘCZNY WYNOŚI:

W ekspedycji miejscowych agencji . . . . . 2,00 zł
Z odnośnikiem do domu . . . . . 2,20 zł
Przez pocztę z odnośnikiem do domu . . . . . 2,40 zł
Pod opaskę . . . . . 4,50 zł
W Gdańsku przez pocztę . . . 2,32 gd; przez gońca . . . 3,00 gd
W Gdańsku z odbieraniem w administracji wprost . . . 1,75 gd
Zagranicą . . . . . 4,00 zł
W razie wypadków spowodowanych siłą wyższą (np. przeskody w zakładzie, strajki) Administracja nie odpowiada za niedostarczenie pisma.

Redaktor odpowiedzialny:

WACŁAW WYTYK, Toruń, ul. Bydgoska 56

UWAGI:

Ogłoszenia drobne przyjmujemy wyłącznie za gotówkę. Najmniejsze ogłoszenie drobne liczymy za 10 słów. Ogłoszenia drobne przyjmujemy jedynie do 80 słów, powyżej — liczymy według rozmiaru. Zastrzeżeń miejsca dla ogłoszeń drobnych nie przyjmujemy, dla innych tylko wówczas, gdy za takie zastrzeżenie zostanie zapłaconą przewidziana w cenniku 20 proc. Członkami Pomorskiej Drukarni Rolniczej S. A. w Toruniu, nadwyżka. Omyłki, które zasadniczo nie zmieniają treści ogłoszenia, nie upoważniają do żądania zwrotu gotówki, ani też nie zobowiązują Administracji do bezpłatnego powtórzenia ogłoszenia. Uzasadnione reklamacje będą uwzględniane o ile zostaną wniesione do dni 8-miu od daty ukazania się ogłoszenia, lub od daty otrzymania rachunku. Przy sądownym śledztwie należności rabat upada. Za terminowy druk i przepisane miejsce ogłoszenia Administracja nie odpowiada.

Redaktor odpowiedzialny za sprawy W. M. Gdańska: Wilhelm Grimsman, Gdańsk, Kassubischer Markt 21, I. p. — Redaktor odpowiedzialny na Bydgoszcz: Leon Formański Bydgoszcz, ul. Dworcowa 25 I. piętro, redaktor odpowiad. na Gdynie: Wiktor Mienikow Gdynia, ul. Min. Kwiatkowskiego, gmach „Pagedu”. — Redaktor odpowiedzialny na Grudziąd: Franciszek Myśliński Grudziądz Plac 23 Stycznia 10, I. — Redaktor odpow. na Łodzi: Antoni Kuzio Łódź, Kościuszki nr. 1. — Redaktor odp. na Rypin: Zygmunt Bartelki — Rypin, Warszawska 13 tel. 97 — Lipno: „Astoria”, Kościuszki 7 Franciszek Majewski — Brodnica: Zygmunt Bartelki, ul. Mazurska 27, m. 5. Wydawca: Spółdzielnia Wydawnicza „Gryf” z odpow. działami w Toruniu. Za ogłoszenia odpowiada Administracja.